

dem quod ad tantæ dignationis mysterium digne a nem propheta signum supponit, et quod vere as-
sufficeret. Ad tantæ igitur promissionis certitudi- fidei nostræ securitatem sufficere possit.

IN VISIONEM EZECHIELIS.

PROLOGUS.

Animalium et rotarum litteralis explicatio.

Multis divinæ Scripturæ multo amplius dulce-
scunt, quando congruum in eis aliquem secundum
litteram intellectum percipere possunt. Et tunc, ut
eis videtur, spiritualis intelligentiæ structura firmius
statuitur quando in historici sensus solido apte fundatur.
Supervacuum enim et inane quis possit solidum aliquid
fundare, vel firmiter statuere? Cum enim mystici sensus
ex earum congrua rerum similitudine eruantur atque
formentur, quæ in littera proponuntur, quomodo nos
ad spiritualem intelligentiam instruat in his duntaxat
locis, ubi ipsa sibi expugnat, vel nihil nisi frivolum
resonat? Scandalizantur itaque sæpe potius quam
ædificentur, qui ejusmodi sunt, cum hujusmodi
Scripturarum loca incurrunt. Econtra autem antiqui
Patres libenter accipiebant cum in hujusmodi
Scripturarum loca inciderent, quæ juxta litteram stare
non poterant. Ex his namque quosdam, quæ Scripturam
sanctam recipiebant, sensus tamen allegorici subsannabant,
ex his, inquam, absurdis litteræ locis compellebant
ad spiritalem intelligentiam confugere, cum negare
non auderent Spiritum sanctum in quantalibet
fantasia litteræ nihil inaniter scripsisse. Hinc contigisse
arbitror, ut litteræ expositionem in obscurioribus
quibusdam locis antiqui Patres tacite præterirent,
vel paulo negligentius tractarent, qui si plenius
insisterent multo perfectius procul dubio, quam aliquis
ex modernis id potuissent. Sed nec illud tacite
prætereo, quod quidam quasi ob reverentiam Patrum
nolunt ab illis omnia attendere, ut videantur aliquid
ultra majores præsumere. Sed inertæ suæ ejusmodi
velamen habentes, otio torpent et aliorum industriam
in veritatis investigatione et inventionem derident,
subsannant, exsufflant. Sed qui habitat in cœlis
irridebit eos, et Dominus subsannabit eos. Nos
autem a Patribus pertractata cum omni aviditate
suscipiamus, et ab ipsis omnia cum omni alacritate
perquiramus, et sagaciter inventa cum omni liberalitate
in commune proferamus, ut impleatur quod scriptum
est: *Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia*
(Dan. xii). Ecce mirabilem illam visionem de
cœlestibus animalibus, quam propheta Ezechiel vidit,
B. Gregorius, secundum mysticam intelligentiam,
exponit. Sed quomodo ad litteram stare valeat, non
dicit. De secunda visione dicit, quod juxta litteram
stare non possit. Et hoc quidem verum, sed secundum
eam acceptionem, quam ipse ibi assignavit; nam si
eamdem de qua hoc dicit litteram velimus

secundum aliam acceptionem discutere, fortassis,
etiam juxta historicum sensum, ex ipsa poterimus
congruum intellectum eruere. Certe, idem in eadem
Ezechielis expositione dicit, plerumque in sacro
eloquio ideo aliquid obscure dicitur, ut, dispensante
mirabiliter Deo, multipliciter exponatur. Multiplex
itaque sacræ Scripturæ expositio nunquam respuitur,
in quantum rationi consentire, vel utilitati deservire
videtur. In quantum ergo quisque in hoc gratiam
accepit, nemo dubitet cum omni diligentia quærere
ea quæ præcedentium Patrum sagacitas, vel ex
industria præterit, vel magis necessariorum
occupatione implicata explicare non potuit. Dico
itaque libenter quod mihi videtur de illa prophetica
visione: nam fortassis hæc nostra qualiscunque
expositio (et si non possit alienæ solertiæ satisfacere)
poterit forte aliorum in hoc ipsum diligentiam, et
quærendi studium nonnihil adjuvare.

Ecce de animalibus dicitur (*Ezech. i*): *Similitudo
hominis erat in eis*. Hæc profecto hominis similitudo,
quantum ad litteram pertinet, ex parte erat, et ex
parte non erat, sicut subjuncta declarant. Ex parte
erat, quia faciem et manus hominis habebant; et
item ex parte non erat, quia pennas et pedes vitulinos,
et plures facies habebant, unde et de eis additur:
Quatuor facies uni, et quatuor pennæ uni. Si
cœlestia animalia quatuor facies, et per quatuor
partes habent, ergo contra terrestrium naturam sub
eodem momento in omnem partem videre valent.
Et *pedes eorum pedes recti*. Rectos pedes oportebat
habere, ut possent in omnem partem, sicut ex
sequentibus colligitur, sine ulla corporis conversione
incedere: *Et planta pedis eorum quasi planta
pedis vituli*. Vitulinam plantam dicta animalia
habere describuntur, ut non ex industria, velut
hominum, sed naturaliter munita intelligantur. Ut
autem possent pari modo in omnem partem incedere,
oportebat formam pedum vitulinam similitudinem
nonnulla ex parte excedere. In hoc autem quod
dicitur, quia *scintillæ* erant in eis, vel potius ex
eis quasi *aris candentis*, ostenditur quod facies
habebant quæ ardentis scintillas spargebant. *Et
facies et pennas per quatuor partes habebant*. Certe
si, ut superius dictum est, quatuor facies habebant;
si eas, ut hic dicitur, per quatuor partes habebant,
oportet ut in singulis partibus (quantum ad litteram
spectat) nonnisi solam haberent. Quatuor autem
pennas habebant, ut æque quocunque versi quaque-
versum volare potuissent.

Notandum quod quatuor facies, quatuor pennas,

quatuor manus, et ejusdem numeri pedes habuere; A numerum tamen pedum non videtur exprimere, eo quod nec rarum sit, nec insolitum quatuor pedes habere. Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Incedentium itaque animalium tanta distantia erat, quanta extensarum alarum copula pati poterat. Non revertebantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur. Cum in posterioribus dicturus sit: Ibant et revertebantur, quomodo hic dicitur quod incedentes non revertebantur? Sed vide ne forte revertebantur sub alio sensu ponatur hic, et sub alio ibi, si non facimus prophetam mentiri. Idem enim videtur hoc sonare revertebantur quod convertebantur. In sequentibus autem idem videtur sonare quod redire. Revertentes ergo non revertebantur, quia reverti, hoc est redire, volentes non revertebantur, hoc est non retro vertebantur, quia non convertebantur. Hinc est quod longe post de rotis loquens, dicit: *Cum ambularent in quatuor partes gradiebantur, et non revertebantur ambulantes.* Certe, si per quatuor partes ibant, fuit eis necesse ire et redire. Quomodo ergo ambulantes non revertebantur, nisi quo modo per subjuncta verba determinatur? Statim namque adjungitur: *Sed ad locum ad quem ire declinabat, quæ prima erat, sequebantur et cæteræ, nec convertebantur.* Ecce pro eo quod prius posuit revertebantur, eandem sententiam repetens ponit convertebantur, et determinavit quod prius obscure posuit. Sed quid inter hæc dicimus, nisi quod ad sententiam beati Gregorii recurrimus, quod, dispensante Deo, idcirco obscure ponitur, ut multipliciter exponatur? Et absque dubio ex hac obscuritate Scripturæ agitur, ut quamvis fortassis una sit expositio secundum litteram, multiplex esse possit secundum mysticam intelligentiam: dicatur itaque de animalibus, non revertebantur cum incederent. Cur autem sine ulla corporis conversione ire et redire potuissent, ostenditur ex eo quod subjungitur: *Sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur;* ac si aperte diceret: Idcirco non erat eis necesse corpus convertere cum redire vellent, quia in eam etiam partem faciem habebant. Nos cum ad posteriora redire volumus corporis conversione necesse habemus, qui solam unam faciem habemus. Sed illa revertebantur, nec retro vertebantur, sed ante faciem suam gradiebantur, illam videlicet quam ad eam partem habebant ad quam ire volebant. Sequitur:

Similitudo vultus eorum facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quatuor. Facies autem bovis a sinistris ipsorum quatuor. Et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor. Ecce in sua descriptione quomodo quibusdam gradibus incedit. Primo dixit quod haberent quatuor facies, postea dixit quod eas haberent pro quatuor partes. Dicit modo novissime qualem, inquam, partem habuere. Si dicta animalia pro more nostro dextram et sinistram et posteriora haberent, facile esset prophetæ singulas partes exprimere, et secundum eas sigillatim facies

distinguere. Sed hoc idcirco non potuit, quia omnis in eis pars anterior fuit. Fecit ergo quomodo potuit, unam faciem primo ponit, et secundum illam cæteras distinguit. Dicit ergo: *Similitudo vultus eorum facies hominis.* Quis nesciat quod vultus in nobis præcipua et principalior pars esse solet? Dicitur itaque quia vultus, hoc est prima et principalior facies, in eis erat facies, hominis. A dextris autem illius humanæ faciei ipsorum quatuor erat facies leonis. A sinistris autem ejusdem erat facies bovis.

Notandum quod de aquilina facie non dicit in qua parte et ipsa fuerit, quia ex præcedentibus hoc ipsum manifestum fuit. Illud solum dixit, de quo, si dictum non esset, dubitari potuit, quod ea utique facies cæteris eminentior fuit. *Et facies,* inquit, *aquilæ ipsorum quatuor erat desuper.* Hoc est cæteris superior. Et aves quidem solent habere, ut omnes novimus, longiora colla cæteris animalibus. *Et facies eorum, et pennæ eorum extentæ desuper.* Quod dicit, et facies eorum, defectiva oratio est, quasi dicat: et facies eorum in hunc modum erant, et pennæ eorum extentæ desuper illas facies. Nam ad hoc præmittit et facies eorum, ut competentius inferat quod de pennis dicere volebat: *Duæ pennæ singulorum jungebant.* Hoc idem aliis verbis superius dixerat, sed repetit, ut addat: *Et duæ tegebant corpora eorum.* Non sic intelligendum est, quasi eisdem semper duabus alis corpora tegerent, et duabus solummodo aliis volarent, cum utramque utrisque sed vicissim facerent. Cum coram humana facie volare decrevisset, duabus illis alis quæ a dextris et a sinistris ejus erant id faciebant, et eisdem ipsis in contrariam partem, hoc est coram aquilina facie, volabant, duabus vero alis corpora tegebant. Cum vero coram leonina, vel bovina facie volare voluissent, econtrario faciebant: *Et unumquodque coram facie sua ambulabat.* Videtur superius positam sententiam repetere, sed credo aliud quiddam hic ostendere. Superius docuit quia corpus idcirco non convertebant, quia in ea parte ad quam ire volebant, faciem quam sequerentur habebant, et coram ea ambulabant. Hic mihi videtur hoc dicere velle, quoniam per tot partes irent in quot partes facies haberent. Idem est enim ac si diceret: Unumquodque eorum coram qualibet facie sua ambulabat. Huic sententiæ astipulatur, quod sequitur:

Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent. Vere coram unaquaque facie sua gradiebantur, quia ubicunque erat impetus spiritus, sive ad eundem, sive ad redeundum, sive in quamlibet partem divertendum, ita illuc gradiebantur, ut non converterentur, et inter eundem et redeundum nulla corporis conversione uterentur. *Et similitudo animalium aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum.* Ecce quod superius jam diximus, quoniam ignis facies habebant, qui calorem in

modum carbonum ardentium, et lumen in modum lampadarum fundebant. Sequitur :

Hæc erat visio discurrens in medio animalium. Splendor ignis, et de igne fulgur egrediens. Ista satis patent. *Et animalia ibant, et revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.* Ecce quod superius jam diximus, quia animalia ibant et redibant. Sed quomodo putatis? In similitudinem fulguris coruscantis. Celeritas stupenda et solis cælestibus animalibus attribuenda. *Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia.* Non una sola tantum juxta omnia, sed singulæ juxta singula, sicut declarant sequentia. Apparuit itaque rota una juxta singula animalia. Sed qualis? *Habens, inquit, quatuor facies.* Quomodo autem quatuor facies habuerit melius ex sequentibus patebit : *Et aspectus rotarum, et opus earum, quasi visio maris.* Maris similitudinem dicuntur habere pro incredibili magnitudine. *Et una similitudo ipsarum quatuor, et aspectus earum, et opera quasi si sit rota in medio rotæ.* Cogitemus quasi duæ rotæ essent sibi invicem insertæ, et in unam operis facturam per transversum conjunctæ, et tunc intelligere poterimus quomodo dicatur unaquæque quatuor facies habere. *Per quatuor partes earum euntes ibant, et non revertebantur cum ambularent.* Hoc eodem modo de rotis dicimus quomodo superius de animalibus determinavimus. *Statura quoque erat in rotis, et altitudo, et horribilis aspectus.* Quantum mihi videtur, quoties stabant uniformiter id agebant, nec passim in omnem se partem, ut in rotis nostris videmus, ad standum erigebant; sed ubi superius designata illa, quasi duarum rotarum factura, hinc inde per transversum inserebatur, et invicem copulabatur. Cum stare vellet unam illarum partium semper in terra figebant, alteram in altum erigebant. Facile est ergo videre quam promptum eis esset post stationem in omnem se partem pari modo sine ullæ corporis conversione volvere, quæ, ut dictum est, quatuor facies habuere. Possumus autem quod dicitur horribilis, et ad staturam, et ad altitudinem referre, ut intelligatur tantæ magnitudinis esse, ut esset horror aspicere, unde et superius dictum est de rotis, quod aspectus earum esset quasi visio maris. *Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsarum quatuor.* *Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ juxta ea; et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotæ.* Patent hæc omnia, nec egent expositione nostra. *Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritus, et rotæ pariter elevabantur sequentes eum.* *Spiritus enim vitæ erat in rotis.* Videtur alius esse spiritus quem rotæ sequebantur, et alius qui eis inesse perhibetur. *Et similitudo super coput animalium firmamenti quasi aspectus crystalli horribilis et extenti super capita eorum desuper.* Quod dicitur quasi crystalli horribilis, dictum puto pro enormitate magnitudinis : *Sub firmamento autem pennæ eorum recte alterius ad alterum. Unumquodque duabus alis*

velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur.

Quando unum aliquod illorum duabus illis alis quæ a dextris et à sinistris humanæ faciei erant corpus suum velabat, similiter quodlibet cæterorum faciebat. Quando autem duabus aliis alis aliquod velabatur, eadem corporis velandi forma sub eodem tempore ab aliis servabatur. Quomodo ergo quodlibet unum corpus suum velabat, similiter quodlibet alterum velabatur. Sonum quasi sonum sublinis Dei dicit, eo quod tantæ magnitudinis esset, ut jure divinus dici debuisset, sicut carmen regium, vel regis digne dici debeat, quod regiam audientiam deceat.

Rursus de his rotis, vel animalibus alio loco legimus : *Rota una juxta cherub unum, et rota alia juxta cherub unum.* *Species autem erat rotarum quasi visio lapidis chrysolithi, et aspectus earum similitudo una quatuor, quasi si sit rota in medio rotæ.* *Cumque ambularent in quatuor partes gradiebantur.* *Non revertebantur ambulantes, sed ad locum ad quem ire declinabat quæ prima erat sequebantur et cætere, nec convertebantur (Ezech. x).* Hæc omnia jam patent ex his quæ superius jam dicta sunt. Sequitur :

Et omne corpus earum et colla, et manus et pennæ, et circuli plena erant oculis in circuitu quatuor rotarum, et omne corpus earum. Quod dicit earum, intelligendum est factam relationem non ad rotas tantum, sed etiam ad animalia : nam de utrisque fuerat præmissum. Cum enim dicat earum, adnectit tamen quædam quæ conveniunt tam animalibus quam rotis, quædam vero quæ conveniunt rotis solis, quædam autem quæ congruunt solis animalibus, nisi forte qui putet rotas habere colla, pedes et manus. Usitatus autem loqueretur, si eorum, non earum posuisset. Sed quia novissimo loco de rotis locutus fuit, secundum genus quod proximo loco posuit relationem reddidit. Tale est illud in psalmo : *Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, et filiarum suarum quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan (Psal. cv).* Quas, non quos dixit, quamvis non ad solas filias relatio facta sit, nisi forte quis velit dicere solas filias sculptilibus sacrificatas fuisse. Sed quis hoc dicat? Quod hic dicitur, omne corpus earum, tam de rotis quam de animalibus intelligimus. Quod additur, et colla et manus et pennæ, de solis animalibus. Quod autem postea dicitur, et circuli, de solis rotis oportet intelligi, et quod novissime apponitur, in circuitu quatuor rotarum, et ad circulos tantummodo debet referri. Dicit ergo quia plena erant oculis, omne corpus earum, et colla et manus et pennæ, et circuli in circuitu quatuor rotarum. Addit adhuc quædam de rotis, quædam autem quæ conveniant animalibus solis : *Et rotas istas vocavit volubiles, audiente me.* Ecce de rotis. Et addit quod conveniant animalibus solis : *Quatuor autem facies habebat unum.* Si de solis rotis locutus fuit, quid est, vel unde quod unum dicit? Puto vel ex hoc manifestum fore eum non de solis rotis locutum fuisse. Sequitur :

Facies una, facies cherub et facies secunda, facies A hominis, et in tertio facies leonis, et in quarto facies aquilæ. Sed ubi facies cherub legitur, in quibusdam codicibus facies vituli invenitur. Sed quamvis sit littera diversa, utrobique tamen est sententia una. Ex superioribus agnovimus quod dictorum animalium corpus in vitulum desinebat; et idcirco, si recte perpendimus, vituli facies corpori magis congruebat, in tantum ut quodam proprietatis jure hæc facies descripti animalis specialiter dici valeat, vel debeat. Sed forte quis ad hoc respondet et dicat: Sicut ad naturam vituli magis accedebat in eo quod plantas vitulinas habebat, sic ex eo quod manus, vel pennas gerebat, in uno hominis, ex alio avis proprietatem præferebat. Sed scimus quia proprium est hominis manus habere. Non ergo potuit vitulinas manus, quemadmodum vitulinas plantas habere. Hoc idem est de pennis intelligere. Pedes autem habere commune est tam homini quam bovi, tam aquilæ quam leoni. Quid itaque est quod animal, quod quatuor facies habuit, vitulinos pedes accepit, nisi quod vitulina proprietas præ cæteris amplius aliquid sui juris in ejus corpore vindicavit, quæ in illis utique membris, quæ sunt æque et aliis communia, propriæ qualitatis similitudinem impressit? Propter hanc ergo proprietatis prærogativam, recte faciem vituli intelligimus, in eo quod faciem

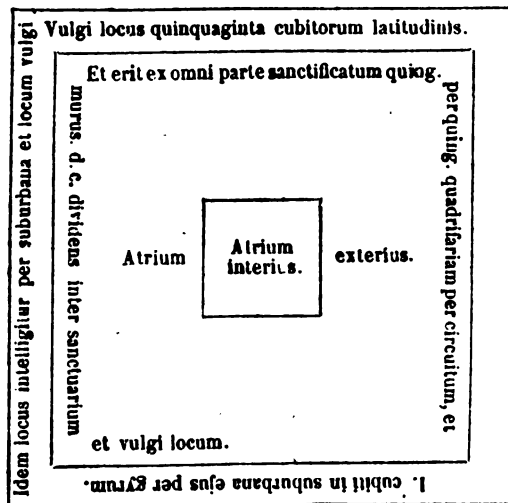
cherub legimus. Non est autem diversum quod faciem bovis superius, hic faciem vituli invenimus. Est enim omnis vitulus bos, sed non convertitur cum bovis nomine, quo animalis species designatur.

Notandum autem quod idem positionis ordo hoc loco invenitur, qui superius exprimitur. Sed ibi facies hominis primo numeratur, eo quod sit principalior, secundum dignitatem. Illic autem facies vituli, eo quod sit principalior secundum proprietatem. Quoniam autem cæteris dignior non est facies vitulina, noluit dicere facies cherub, seu facies vituli, facies prima, sed facies una: *Facies, inquit, una facies cherub, et facies secunda facies hominis.* Erat ergo facies hominis facies secunda, hoc est secundo loco ab ea quæ primo est posita, et in tertio loco facies leonis, et in quarto facies aquilæ.

CAPUT PRIMUM.

Compendiosa comprehensio eorum ædificiorum quæ ad unam medietatem pertinent.

Locutus de Ezechielis ædificio, volo prius universa summam perstringere, ut postmodum liceat in singularum partium descriptione quanto liberius, tanto latius vacare. Habebat itaque hoc ædificium triplicem murum. Primum sexcentorum cubitorum, secundum quingentorum cubitorum, tertium vero in medio horum, et omnium minimum, in hunc modum.

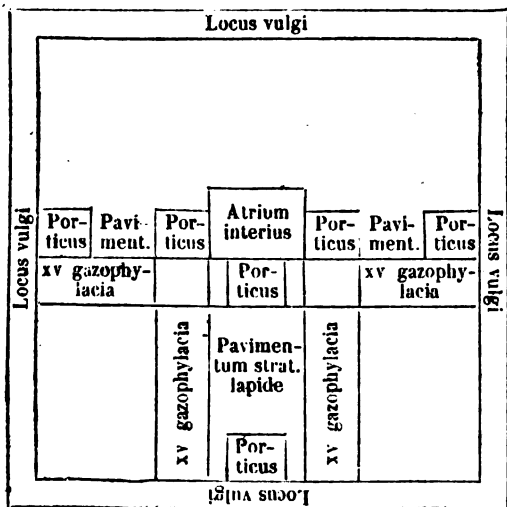

Intra intimum autem murum erat atrium interius; inter intimum et medium, erat atrium exterius. Inter medium vero et extimum erat vulgi locus. De atrio interiori legitur: *Et mensus est atrium, longitudinem centum cubitorum, et latitudinem centum cubitorum, per quadrum (Ezech. xl).* De secundo muro scribitur: *Per quatuor ventos mensus est illud murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, et latitudinem quingentorum cubitorum, dividens inter sanctuarium, et vulgi locum (Ezech. xli).* De hoc sanctuario alio rursus loco scribitur: *Et erit ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circui-*

tum, et quinquaginta cubiti in suburbana ejus per gyrum (Ezech. xlv). Eundem sane locum per suburbana, et vulgi locum designat congrue satis, utpote metaphoram servans, qui in descriptionis suæ initio visum ædificium civitati comparaverat. Constat itaque inter medium murum et extimum quinquaginta cubitos fuisse, si per suburbana et vulgi locum oportet unum eundemque locum intelligere. De hoc extimo muro in ipso descriptionis exordio dicitur: *Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique (Ezech. xl).*

Notandum sane quod hoc sanctificatum quod quingentos cubitos ex omni parte habere describitur, nunc ædificium, nunc sanctuarium, nunc do-

mus dicitur, nunc civitati assimilatur. Sane si A. consulas tam rationem quam Scripturam, invenies unumquemque trium horum murorum tres portas habuisse. Unam ab oriente, aliam ab aquilone, tertiam a meridie. De tribus siquidem portis atrii interioris, sive de tribus aliis atrii exterioris Scriptura multo sermone explicat. De una autem reliquarum trium breviter mentionem facit. Cæteras vero subintelligendas relinquit. Frustra namque muri interiores ab aquilone et meridie portas haberent, nisi e regione per murum extrinsecum ad illas aditus paterent. Habebant autem sex portæ interiores unaquæque porticum suam, quæ omnes fabricatæ erant juxta eandem similitudinem, et ad mensuram unam, nisi quod portæ atrii interioris habebant porticus suas extrinsecus, et porticus atrii exterioris jacebant intrinsecus, et quod in gradibus septem ascendebatur in atrium exterius, et in gradibus octo in atrium interius. Ingredientibus itaque in atrium exterius prius occurrerant portæ quam porticus. E converso autem ad ingressum atrii interioris, prius se offerebant porticus quam portæ, ita ut omnes sex porticus pariter jacerent in atrio exteriore. Has autem porticus Scriptura nunc porticus, nunc vestibula nominat; et unam eandemque porticum, nunc vestibulum, nunc vestibula vocat. In via sane orientali inter geminas porticus atrii exterioris et atrii interioris jacebat pavementum stratum lapide, habens centum cubitos longitudinis, et centum cubitos latitudinis; et triginta gazophylacia in gemino latere, quindecim a meridie, et quindecim ab aquilone. Erant autem et inter alias porticus duo alia pavimenta, unum ab aquilone, et aliud in via meridiana. Hæc utique duo ad prioris illius similitudinem constat habere centum cubitos in sua utique longitudine, et quindecim gazophylacia ab orientali latere. Cujus autem latitudinis fuerint, vel quæ gazophylacia in alio latere habuerint, melius patebit in subsequentium partium descriptione. Horum igitur quæ jam descripsimus formam taliter representamus.

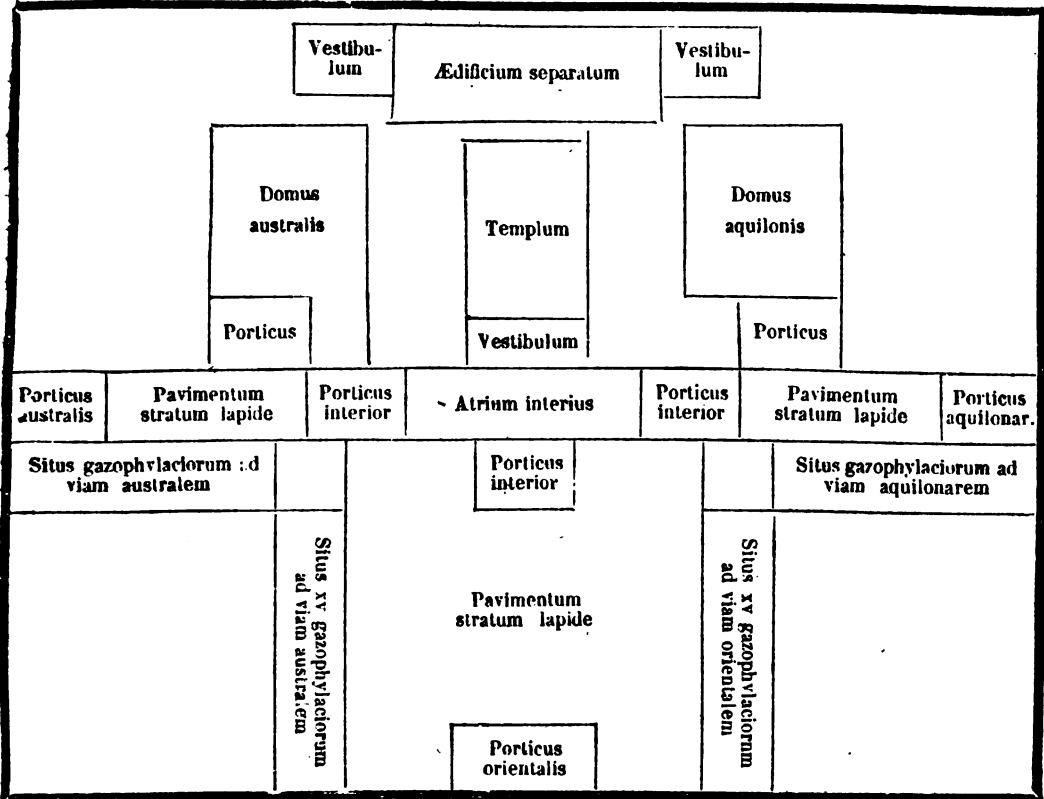

CAPUT II.

Compendiosa prælibatio eorum ædificiorum quæ ad aliam medietatem pertinent.

Nunc autem si totum hoc ædificium ducta linea de meridiana porta ad aquilonarem in gemina dividatur, ea quæ ad unam ejus medietatem, orientalem videlicet partem, pertinent, transcurrisse videntur. Nunc igitur de occidua ejus parte aliquid breviter perstringamus; nam de his omnibus in subsequenti opere latius disseremus. Eninebat itaque templum cum vestibulo suo a parte occident eratali, situmque in atrio exteriori, cujus vestibulum ab orientali parte jungebatur atrio interiori. Per tres autem ejus partes, tres domus erant sitæ: una ab occidente cæteræ autem duæ, una ab aquilone, et alia a meridie. Erant autem omnes ejusdem longitudinis: nam unaquæque earum sicut et ipsum templum extendebatur centum cubitis. Quod autem ab occidente erat ædificium separatum Scriptura appellat, ex eo, ut arbitror, quod nulli alio ædificio cohærebat. Hujus ædificii longitudo prope medium murum extendebatur versus aquilonem et meridiem. Nam aliarum porrigebatur ab oriente in occidentem. Habebat sane domus aquilonaris porticum unam in quinquaginta cubitos porrectam, porticuique atrii interioris conjunctam. De quo loco Scriptura commemorat, cum dicit: *Ubi erat porticus juncta porticui triplici (Ezech. xlii)*. A porticu itaque aquilonaris portæ atrii interioris, domus cum sua porticu occidentem versus extendebatur centum quadraginta quinque cubitis. Nam unus murus quinque cubitorum erat, tam domui quam ejus porticui communis. Domum autem australem ad eandem similitudinem per omnia factam intelligimus, propter illud quod scriptum invenimus: *Omnis introitus eorum et similitudines, et ostia eorum secundum ostia gazophylaciorum quæ erant in via respiciente ad notum: ostium in capite viæ; quæ via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem ingredientibus.* Ædificium autem separatum probatur duo vestibula habere, unum ab aquilone, et aliud a meridie, quod nos possumus ex hac eadem Scriptura convincere. Si enim in aquilonari parte vestibulum erat ante ædificium separatum, et via ante vestibulum, et in capite viæ ostium, ut sit similis introitus, et una similitudo utrobique, oportet totum hoc et australem plagam habere vestibulum et viam ante et ostium in capite viæ. Habebat itaque templum ab oriente interius atrium, ab occidente ædificium separatum, ab aquilone domum unam, et a meridie domum aliam. Inter tria autem illa ædificia et templum jacebat atrium undique per circuitum. In his vero tribus ædificiis erat mansio triplex. Nam in inferioribus gazophylacia, in superioribus autem erant cœnacula, et præter hæc adhuc ante ipsa solaria quædam deambulatoria de ipsis cœnaculorum parietibus eminentia, quæ Græci quidam exedras, Scriptura vero appellat ethecas. *Et mensus est, inquit Scriptura, ethecas in circuitu per tres partes*

contra miniscujusque limen (Ezech. XL). De quibusdam A summa in prælibavimus, nunc ad singulorum dis-
 cussionem gazophylaciis ex industria hic præterimus, nunc ad singulorum dis-
 cussionem latius vacabimus. Horum itaque quæ
 jam descripsimus fornam hujusmodi repræsentamus.

CAPUT III

Quomodo, vel quam multis circumstantiis mystica hæc descriptio commendetur.

Notandum sane in primis quis, a quo, vel quomodo, unde, vel ubi ductus sit qui hæc vidit et scripsit, nobisque legenda reliquit: *Facta est, inquit, super me manus Domini, et adduxit me illuc. In visionibus Dei adduxit me in terram Israel (Ezech. XI).* Propheta sane Domini erat qui ista videbat. A quo tamen ductus est, nisi per manum Domini, vel quomodo, quæso, nisi quomodo scriptum est in visionibus Dei? Adductus est autem in terram promissionis, haud dubium ante quod de terra Babylonis, de terra ad terram tot terrarum spatiis interjectam. Quem, quæso, non moveat, quem jure movere non debeat quod talis a tali, taliter, tamque longe adductus est ut videret et audiret quæ postea scriberet, posterisque legenda relinqueret? Quis nisi insensatus negligenter audiat, vel negligere audeat quod Scriptura sacra tot circumstantiis commendat? Sed nec ipsum tempus quidem in quo hæc vidit propheta tacite præterire voluit. Nam et hoc ipsum fortassis ad visionis ipsius commendationem pertinere prævidit: *In vicesimo et quinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, de-*

B cima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est civitas, in ipsa hac die facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc in visionibus Dei. Judaicæ jam captivitatis multa tempora fluxerant, jamdiu sub magna afflictione filii Israel laboraverant, et tam pium quam necessarium scit eos inter tot dura et diuturna mala magnam aliquam consolationem recipere, et divinæ erga se pietatis argumenta sentire, ne inter tot calamitates penitus deficerent, et de divino adjutorio funditus desperarent. Sed quis magnum, imo supra hominem esse dubitet quod propheta Domini per manum Domini deductus in visionibus Dei videt? *Adduxit me, inquit, in terram Israel, et dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium civitatis vergentis ad austrum, et introduxit me illuc (Ezech. XLIII).* Non negligenter prætereundum quod ostensum ædificium in monte nimis excelso dicitur constitutum. Multorum siquidem nobis intelligentiam claudimus, si hæc negligenter consideramus; quod ex subsequentibus facile advertimus. In hoc sane ædificio interius atrium tenebat intimum locum; sed templum procul dubio tenebat summum. Hinc est quod in novissimis hujus descriptionis legitur, ubi dicitur: *Ista est lex domus, in summitate*

montis omnes fines ejus, in circuitu sanctum sanctorum A est (Ezech. XLIII). Domum hic pro more suo dicit templum. Mons itaque usque in id loci in quo templum constructum erat paulatim ad altiora surgebat, et ad eum locum ab omni parte inclinabat, et ibi se in planam quamdam æqualemque planitiem expandebat, quæ templi structuram æquali eminentia circumquaque excipiebat. Si enim ab una qualibet parte templum altius emereret, omnis ejus finis procul dubio montis summitatem non teneret. Consideremus, si placet, prius hoc ædificium quasi in plano constitutum sit, ut forma montis ædificiorumque situs postmodum rectius intelligi possit. Ut ex superioribus colligitur medius murus quo atrium exterius cingitur ab omni latere in oppositum latus quingentos cubitos includere comprobatur.

Ut igitur incipiamus ab oriente ex his quingentis cubitis ducentos possidebat atrium exterius, in tertio vero centenariio erat atrium interius, in quarto centenariio templum situm fuit, et quintum centenarium, et eo amplius post tergum reliquit. Hoc tamen secundum plane superficiem considerationem dictum sit, nam ad hanc mensuram tumor montis nonnihil adiecit, de quibus in loco suo diligentius considerare oportebit. Ex hac tamen consideratione facile advertere licet contra quem locum mons altius intumesceret, vel cujusmodi formam haberet, vel ex qua parte devexior esset. Dicitur autem recte hoc ædificium habere similitudinem civitatis, eo quod esset undique cinctum muris, firmatum portis, multis stipitatum ædificiis. Et ecce vir, cujus erat species quasi species æris, et funiculus lineus in manu ejus, et calamus mensuræ in manu ejus. Stabat autem in porta. Vir iste qui speciem æris habere describitur, imaginem non terreni sed cælestis portare videtur. Cælestia ergo de cælesti, sublimia de sublimi sperare debemus, et ea quæ dicit vel facit studiosa mente pertractemus. Sed quod vir iste cælestis funiculum, et calamum mensuræ ad ædificium dimittendum in manu portat, utinam ad hoc saltem apud fastidiosos auditores valeat, ut nemo nos reprehendere audeat, cum nos viderit singulorum ædificiorum situm, qualitatem et mensuram subtiliter querere et investigare, et cum tanta diligentia assignare et singula quæque prout possumus, vel Scripturæ auctoritate, vel rationis attestazione probare. Sed ne forte quod hucusque dictum est ad horum commendationem minus sufficiat, audiamus adhuc quid idem vir dicat, quid de his Domini propheta præcipiat. Et locutus est, inquit, ad me idem vir: *Fili hominis, vide oculis tuis, et auribus tuis audi, et pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi; quia, ut ostendantur tibi, adductus es huc; annuntia omnia quæ tu vides domui Israel.* Situs et mensuram ædificiorum visu, ritus et modum cæremoniarum auditu percipere jubetur, et ad singula cor apponere, subtiliter intelligere, memoriter retinere, nec sibi soli tantæ scientiæ talenta avare retinere, sed nec illi vel illi, imo domui Israel omnia annuntiare.

Quem, obsecro, nequeat cælestis oraculi tanta contestatio attentum vel attentum inflammare? Sed ad id nunc redeamus, quod eundem virum in porta stare audivimus, ad quem trium murorum prædictorum hæc porta videatur pertinere, ex eo quod in subsequentibus adjungitur, possumus advertere.

Et venit ad portam, inquit, quæ respiciebat viam orientalem, et ascendit per gradus ejus. Procul dubio alia est porta ad quam venit, et alia porta de qua venit, in qua et prius stetit. Sed luce clarius constat portam ad quam veniebat esse atrii exterioris, non atrii interioris. Hoc enim sequentia tam aperte indicant, ut nostra probatione non egeant. Sed si de aliqua atrii interioris porta ad hanc orientalem portam, quam primo loco metitur veniret, per ejus utique gradus descendere, non autem ascendere haberet. Sed dicitur: *Et ascendit per gradus ejus.* Sed, ne hoc de alia aliqua atrii exterioris porta possimus accipere, manifesta ratio videtur contraire. Primo enim in atrio exteriori orientalis portæ mensuram accipit, et postea ad alias dimittendas per ordinem transit. Cur, quæso, primo loco ejus mensuras non caperet in qua primo stitisset, si hoc de alia aliqua atrii exterioris porta intelligi voluisset. Patet ergo quod extimi muri hæc porta fuerit in qua primo loco stetit, de quo muro dicitur: *Ecce murus forinsecus in circuitu domus undique* (Ezech. XL). Sed quia de hoc muro ejusque mensura adjuncto Scripturæ testimonio sufficienter superius dixisse me credo, hic eadem replicare devito: *Et in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum, et palmo* (ibid.). Mensuram calami hoc loco definit, quod superius cum de eo loqueretur minime determinavit. Cur, quæso, in hoc calamo ad sex cubitos palmus adjicitur, nisi quod inter metiendum ex ea parte apprehenditur atque tenetur? Quotiescunque igitur calami mensuram metientem prophetam colligere audimus, nihil aliud, quamvis quidam aliter autument, quam sex cubitos intelligere debemus. Hinc est quod thalamus calami mensuram prius habere describitur, et postea per recapitulationem de eodem scribitur. Thalami autem sex cubitorum erant hinc et inde. Multipliciter sane idipsum probari valet, quod per seipsum satis diligens lector inveniet: *Et mensus est, inquit, latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.* Si ad totum refertur quod hic de quodam, nescio quo ædificio dicitur, totius descriptionis veritas et auctoritas evacuatur. Nonne, obsecro, multo rectius multoque convenientius est ad partem referre, quam ad totum referendo totum evacuare? Nonne magis congruum, rationique consentaneum videtur esse, credere Scripturam hoc loco cujusdam ædificii mensuras describere, quod juxta seu supra portam erat in qua virum stare, et necdum quoque recessisse commemorat? Sed nunquid quia sæmel Scriptura totum ædificium nominavit, hoc vocabulo deinceps partem designare non potuit, vel non de-

buit? Nonne totum similiter domum nominavit, et tamen hic nomen in subsequentibus ad partem referre non timuit, cum dicit: Et erat interior domus in lateribus domus? Quid si hoc ipsum ædificii nomen invenimus ubi ita positum sit, ut omnino ad totum referri non possit? Et erant ante ædificium gazophylacia, et via ante faciem eorum juxta similitudinem gazophylaciorum quæ erant in via aquilonis.

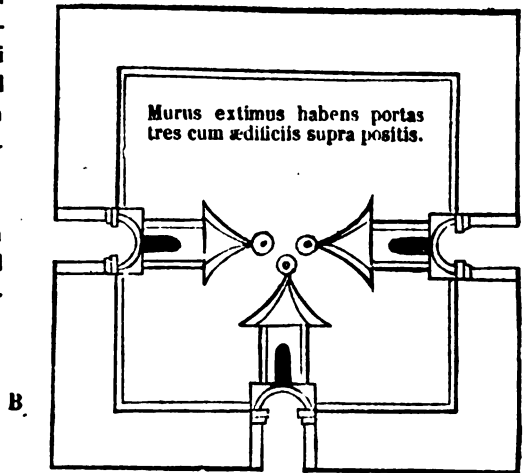
Sed vel hoc solum debet nobis in hac re fidem facere; quia, si hoc hic ædificii nomen volumus ad totum referre, omnium quæ hic dicuntur, ut dictum est, convincimur fidem cassare. Puto tamen neminem esse tam improbum, neminem tam posse inveniri protervum, quem in hac parte in tam aperta ratione nobis contraire non pudeat, qui in hac nos sententia reprehendere non erubescat, cum cæteræ omnia juxta nostram expositionem ad litteram posse stare perspexerit, si in tam perspicua veritate sanum intellectum non subsannaverit.

Sed hæc hactenus: nunc ad litteræ expositionem redeamus: *Et mensus est latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.* Si dixisset: Mensus est latitudinem cujusdam ædificii in eo loco quo prius stetit; si hoc, inquam, dixisset, omnem ambiguitatem tolleret. Nec tamen quia hoc non dixit veritatem abstulit, sed pro more suo obnubilavit. Sed unum ex subsequentibus intelligi cogit, alterum ex præcedentibus innuit: nam quoniam virum qui hæc metiebatur de porta qua prius steterat necdum recessisse memoratur, et loco hoc ædificium conjunctum fuisse manifeste innuitur. Quid autem illud dicimus esse quod cum dicat de latitudine et altitudine, omnino tacet de longitudine, cum naturaliter semper prior sit longitudo quam latitudo, vel altitudo?

Sed attende quam artificiose in eo quod latitudinem dixit, longitudinem non tacuit. Ubi enim longitudo et latitudo æqualis est in quamlibet partem, latitudo recte dici potest.

Tacendo ergo quod prius dicere debuit, eandem esse longitudinem et latitudinem satis argute ostendit. Quod autem de hac una porta dicimus, hoc de duabus reliquis extimi muri portis recte intelligimus, quamvis Scriptura manifeste id non dicat, sed magis subintelligendum relinquat. Neque enim oportuit in his eum diutius morari quæ per se poterant satis subintelligi. Utrum autem hæc ædificia in janitorum vel excubiarum ministeria deputanda sint, incertum habemus; nos tamen ea quasi ad excubiarum officia supra portas locamus, secundum quod scriptum invenimus: *Super muros Iherusalem, constitui custodes, tota die et nocte non tacebunt laudare nomen Domini (Isa. LXII).*

Horum itaque quæ diximus tale exemplar formamus:

B

C

D

CAPUT IV.

Collectis hinc inde Scripturæ testimoniis, hoc hic de una portica astruitur quod de cæteris omnibus jure intelligatur.

Quoniam ad portarum, seu etiam porticum descriptionem ex ordine jam venimus, et multa de eis tam obscure prolata, tam ambigue dicta invenimus, libet tam ex hoc quam ex aliis Scripturæ locis hoc hic de una portica astruere, quod oporteat de cæteris aliis omnibus indubitanter intelligere. Erant

Notandum sane quod alia translatio non ædificium, sed murum habet, ad quem sensum, qui litteram nostram applicare voluerit, ab omni se quæstione absolvit, cum latitudinem ad muri spissitudinem referre possit.

Et venit ad portam quæ respicit viam orientalem, et ascendit per gradus ejus. Quia orientalis est porta ad quam venit, recte et orientalis esse creditur illa de qua venit. Nam si de alia aliqua veniret, tanto rectius quanto directius ad aliam, hoc est ad ante positam properaret.

Post hanc portam orientalem de quo modo loquitur aquilonaris, et meridiana atrii exterioris, et tunc demum tres aliæ portæ atrii interioris nominatim exprimuntur: unde hanc atrii exterioris esse, quamvis id Scriptura tacuerit, indubitanter colligitur.

Hanc portam gradus habere Scriptura commemorat, quot tamen habuerit aperte nusquam determinat. Sed quia octo habere leguntur simul omnes tres atrii interioris, et septem duæ aliæ atrii exterioris, admonemur de similibus similia æstimare, et idcirco credimus eam ad exteriorum similitudinem septem gradus habere.

Et ascendit, inquit, per gradus ejus, et mensus est limen portæ calamo uno, latitudinem, id est limen unum calamo uno in latitudine, et thalamum uno calamo in longum, et uno calamo in latum, et inter thalamos quinque cubitos.

CAPUT IV.

Collectis hinc inde Scripturæ testimoniis, hoc hic de una portica astruitur quod de cæteris omnibus jure intelligatur.

Quoniam ad portarum, seu etiam porticum descriptionem ex ordine jam venimus, et multa de eis tam obscure prolata, tam ambigue dicta invenimus, libet tam ex hoc quam ex aliis Scripturæ locis hoc hic de una portica astruere, quod oporteat de cæteris aliis omnibus indubitanter intelligere. Erant

enim omnes sex per omnia similis facturæ, ejusdemque mensuræ, nihilquæ aliud, si bene recolo, habebant dissimile, nisi quod interiorum portarum porticus jacebant extrinsecus, exteriorum vero jacebant intrinsecus, et quod illorum ascensus in octo, istorum autem erat in septem gradibus. Quod autem omnes has sex porticus ejusdem mensuræ esse dicimus, non nostra auctoritate, sed Scripturæ attestacione probamus. Post hujus portæ dimensiones de qua modo loquitur de aquilonari porta statim subinfertur :

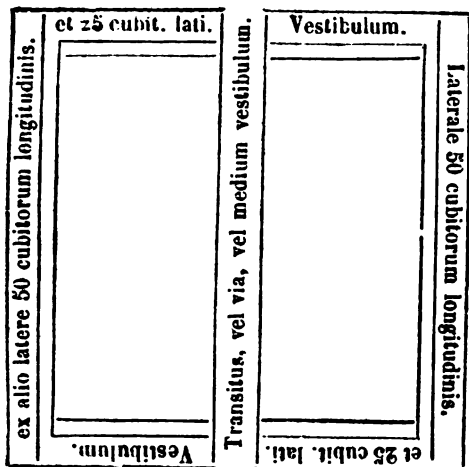
Portam quoque quæ respiciebat viam aquilonis atrii exterioris mensus est, tam in longitudine quam in latitudine, et thalamos ejus tres hinc, et tres inde, et frontem ejus, et vestibulum ejus secundum mensuram portæ prioris. Similiter de australi porta scribitur : *Et ecce porta quæ respiciebat ad austrum, et mensus est frontem ejus, et vestibulum ejus juxta mensuras superiores, et fenestras ejus, et vestibula in circuitu sicut fenestras cæteras.* Hæc sane sententia in omnium sex porticum descriptione semper repetitur, unde una omnium eademque mensura esse convincitur. Unumquodque igitur horum vestibulorum seu porticum multipliciter divisum erat. Unde et Scriptura sæpe unam eandemque porticum, modo singulariter pro toto vestibulum, modo pluraliter pro partibus vestibula vocat. Principaliter tamen nnaquæque porticus in tria dividebatur, unde et in sequentibus una illarum triplex nominatur, quæ sententia quidem ad omnes juxta prædictam rationem jure refertur :

Ubi erat, inquit, porticus juncta porticui triplici. De toto itaque videamus prius, et postea de partibus. Frontes itaque exteriorum porticum respiciebant versus atrium interius, sicut et converso interiorum respiciebant versus atrium exterius. Harum frontium mensura describitur cum dicitur : *Et fecit frontes per sexaginta cubitos.* Hæc erat mensura longitudinis omnium porticum, seu vestibulorum, cum tamen per hæc nomina intelligimus non partem, sed totum. Hujus itaque orientalis portæ porticus frontem habebat versus occidentem, cujus longitudo extendebatur versus aquilonem et meridiem. Extendebatur autem sexaginta cubitis juxta mensuram frontis. Latitudo vero ab oriente in occidentem dilatabatur quinquaginta cubitis. Unde est illud : *et ante faciem portæ quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos.* Habebat sane hæc porticus sicut cæteræ portam in fronte, hoc est in introitu atrii contra portam muri. Alioquin frustra in muro aditus pateret extrinsecus, si ex opposito in fronte vestibuli obstrueretur intrinsecus. Habebat itaque vestibulum portam contra portam, in muro unam, in fronte aliam. Ad utriusque itaque distinctionem vocetur una porta muri, alia dicatur porta vestibuli. Portam itaque interiorem hoc loco dicit portam vestibuli, non portam interioris atrii. Nam inter exte-

riorem et illam (excepto eo quod muri occupabant) erant ducenti cubiti. Faciem autem portæ dicit locum qui erat ante portam exteriorem, sed retro portam interiorem. Faciem vero vestibuli portæ interioris, dicit latus illud quod vestibulum habebat ad portam interiorem. Unde manifeste colligitur quod antedicta mensura intra parietes sumebatur.

Bene ergo dicitur : *Et ante faciem portæ quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos.* Si quis autem id quod diximus de hujus vestibuli fronte sive de ejus longitudine velit in aliam partem accipere, et longitudinem ipsius non ab aquilone in meridiem, sed ab oriente in occidentem velit extendere, omnino non poterit stare, et frivolum duco in tam aperta re frustra laborare. Hæc autem porticus sicut unaquæque aliarum in tria principaliter dividitur. Unde, ut dictam est, triplex porticus recte nominatur. Harum autem partium, seu porticum quæ medium tenebat nihil aliud erat nisi spatium illud seu via illa, quæ inter portam et portam jacebat, a porta videlicet muri usque ad portam vestibuli, cujus latitudo erat secundum latitudinem portæ decem cubitorum. Longitudo vero secundum latitudinem totius porticus quinquaginta cubitorum. Hoc autem medium, et minimum circumjacebant duo alia ejusdem mensuræ, unum in uno, et aliud in alio latere, utrumque quinquaginta cubitorum in longitudine, et in latitudine cubitorum viginti quinque. Horum utique vestibulorum in aliarum omnium portarum descriptione Scriptura mentionem facit, et nunc ea singulari, nunc plurali numero designans eorum mensuras describit. Hinc est quod de aquilonari porta legitur, quæ statim post hanc subsequenter describitur :

Portam quoque quæ respiciebat viam aquilonis atrii exterioris mensus est tam in longitudine quam in latitudine, et thalamos ejus tres hinc, et tres inde, et frontem, et vestibulum ejus secundum mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, et latitudinem viginti quinque cubitorum. In hoc ergo quod dicitur secundum mensuram prioris portæ, constat hanc de qua modo disserimus orientalem portam tale, hoc est tantæ magnitudinis vestibulum habere. Sed, ne unum tantum tale habuisse credatur, audi quid postmodum de australi porta scribitur : *Et eduxit me ad portam australem, et mensus est frontem ejus, et vestibulum ejus juxta mensuras superiores, et fenestras ejus, et vestibula in circuitu sicut fenestras cæteras quinquaginta cubitorum longitudinem, et latitudinem viginti quinque cubitorum.* Quod prius dicit vestibulum, hoc refertur ad totum, ad partes autem quod repetitur vestibula : unde et ibi additur in circuitu, eo quod medio vestibulo, seu ipsi portæ adiacerent per duo ejus latera. Hæc itaque tria vestibula unum medium, et duo lateralia erant sibi invicem in hunc modum conjuncta, et implebant cubitos sexaginta.

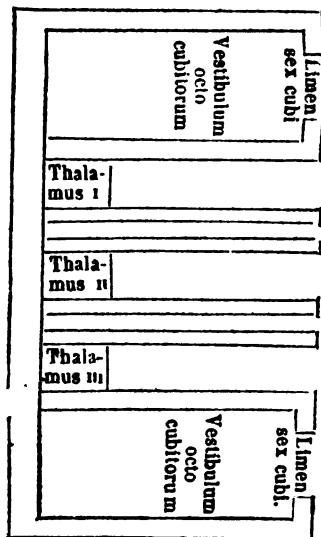
CAPUT V.

De his quæ ad unam medietatem cujuslibet porticus pertinere videntur.

Sed adhuc in illis duobus lateralibus vestibulis aliæ sanæ subdivisiones esse probantur, quæ et ipsæ quidem in Scriptura vestibula nominantur. Invenio ibi vestibulum octo cubitorum, invenio et aliud quinque cubitorum. Vestibulum octo cubitorum invenio apud portam orientalem atrii exterioris ubi legitur: *Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum.* Vestibulum quinque cubitorum latitudinis invenio apud portam australem atrii interioris. De quo scribitur: *Et mensus est vestibulum per gyrum, longitudinem viginti quinque cubitorum, et latitudinem quinque cubitorum.* Sed superius Scripturæ auctoritate probavimus quia quicquid de una qualibet harum porticum in his quæ ad mensuram pertinent, concedimus, de omnibus pariter pari ratione concedere debemus. Ergo apud omnes porticus erant vestibula octo cubitorum, similiter et apud omnes necesse est, inveniri vestibula quinque cubitorum. Sed nunc prius de situ thalamos videamus, et tunc fortassis de istis rationem facilius inveniemus. Habet autem unaquæque porticus sex thalamos, tres hinc, et tres inde ab utraque parte viæ, quos, Scriptura docente, novimus intra ipsas porticus sites fuisse. Porro thalami portæ ad viam orientalem tres hinc, et tres inde. Hæc de numero thalamos, et in sequentibus de situ ipsorum. *Et fenestras, inquit, obliquas in thalamis, et in frontibus eorum quæ erant intra portam undique per circuitum.* Si fenestræ, quæ in thalamis erant, intra ipsam portam erant, ergo et ipsi thalami intra portam erant. Nam portam hic pro more suo portam ipsam cum tota porticu sua appellat. Nam quod dicit aliter omnino stare non posset. Tale est illud: *Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum ejus.* Similiter hic porticum sub nomine portæ designat. Constat autem quia unusquisque thalamus cum margine suo octo cubitos occupabat. Nam quilibet eorum sex cubitorum erat, et marginem unius cubiti non solum ante, sed et ab utroque latere habebat, Scriptura

A attestante, quæ ait: *Et mensus est marginem ante thalamos cubiti unius, et cubitus unus finis utrumque. Thalami autem sex cubitorum erant hinc et inde. Ter autem octo viginti quatuor reddunt, quibus x adjuncti xxxiv efficiunt. Idcirco autem prædictis viginti quatuor quos de tribus thalamis colligimus, adhuc alios decem cubitos adjicimus, quia quinque cubitos inter primum thalamum, et secundum, quinque vero alios inter secundum et tertium invenimus, secundum illud quod legimus: *Et inter thalamos quinque cubitos.* Erant itaque absque dubio triginta quatuor cubiti ab initio primi thalami usque ad extremitatem tertii. Debent autem esse juxta latera portæ tres hinc, et tres inde. Sed vestibula quæ in lateribus portæ erant quæ medio vestibulo decem cubitorum*

B hinc inde adhærebant, non plus quam viginti quinque cubitos in latitudine tenebant. Non potuit ergo vestibulorum latitudo trium thalamos situm capere, quem superius docuimus cubitos triginta quatuor occupare. Longitudo autem vestibulorum quia quinquaginta cubitorum erat, facile eos, et eo amplius capere poterat. Locentur itaque tres thalami in uno vestibuli latere, eo videlicet loci ubi parietum tectum videtur incumbere, ita ut parieti ipsi videantur inhærere, imo ipsum pro uno sui pariete, et quasi pro una fronte habere ubi intelligimus fenestras illas esse de quibus Scriptura loquitur, cum dicit: *Fenestras obliquas in thalamis, et in frontibus eorum, quæ erant intra portam undique per circuitum.* Exceptis enim aliis absurditatibus quæ videntur inde sequi, quas arbitror per se facile posse intelligi, non erat unde clarum lumen habere potuissent, nisi parietibus vestibuli hinc inde adhærent, ubi fenestras haberent ut lumen reciperent. Unum igitur ex collateralibus vestibulis orientalis porticus quæ medio vestibulo lateribus portarum hinc inde adhærebant hic ponimus; ut quomodo thalami parietibus adhærent, vel quomodo ipsum vestibulum in septem sectiones dividerent, sub oculis representemus.

CAPUT VI.

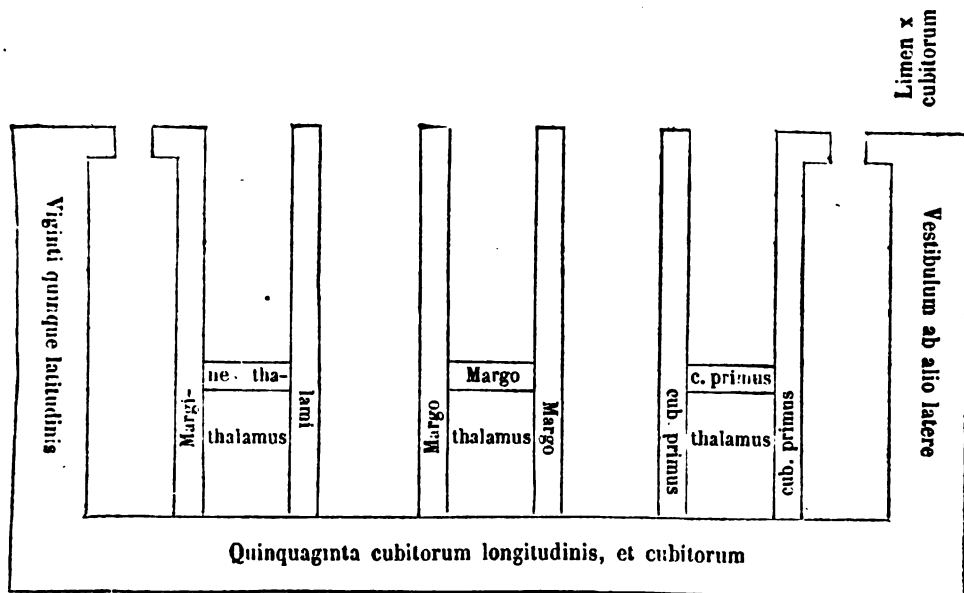
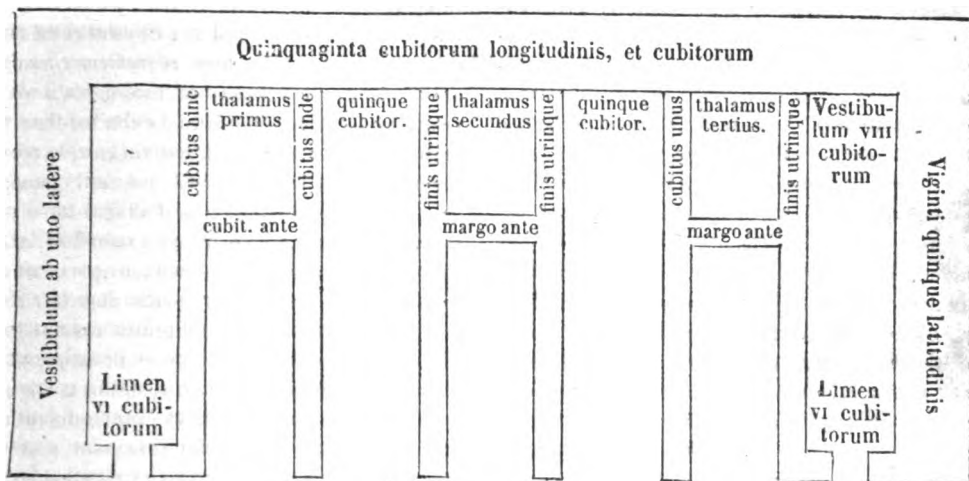
De cæteris quæ de porticu restant, ad totius descriptionis completionem.

Hoc factum constat procul dubio inter duas exteriorum thalamorum extremitates triginta quatuor esse cubitos, et adhuc ab utraque parte octo cubitos superesse. Nam constat triginta quatuor et his octo quinquaginta implere. Hoc itaque expleto, si contra laterales thalamorum margines modico prius muro subtracto, deinde columnis erectis quemadmodum in claustris videmus, quasi tot parietes usque ad medium vestibulum erigimus, unum procul dubio vestibulum in septem dividimus. Ecce quomodo situs thalamorum vestibulum unum in septem dividit; nec tamen ejusdem quantitatis omnia, sed alia majora, alia minora relinquit. Facta itaque hac divisione, quod superius quævisimus hic possumus invenire, vestibula videlicet alia octo cubitorum in latitudine, alia autem cubitorum quinque, utraque tamen viginti quinque cubitorum in longitudine. Nam duo illa quæ inter tres thalamos erant quinque cubitos in latitudine, sed viginti quinque in longitudine habebant. Duo autem illa quæ hinc inde ultra thalamos fuerant, octo cubitos in latitudine, viginti quinque autem in longitudine tenebant. Sed et illa tria in quorum extremis tres thalami siti erant, sex tamen cubitis in latum se intra parietes expandebant. Quidquid autem de uno vestibulo ab una parte viæ jam diximus, totum hoc de alio ex alia parte viæ sentire debemus. Totidem enim thalamos eodem modo situs habebat : et per totidem paresque partes per omnia divisum erat. Duo itaque vestibula hinc inde in quatuordecim subdividuntur, quibus dum medium adjungitur unius porticus juxta unamquamque portam quindecim subdivisiones numerantur. Post ista quæ de porticum divisione jam diximus, restat hic illud adhuc quærere, quid de liminibus illis quæ Scriptura commemorat sentire debeamus. Tria enim limina Scriptura manifeste designat : et unumquodque illorum portæ limen esse denuntiat. Sed non potuit, sicut nec debuit una porta nisi unum limen habere, etsi unum ex his portæ muri, et alterum portæ vestibuli volumus assignare; restat tamen adhuc de tertio quærere. Quæramus itaque prius quod horum propriæ portæ dicatur, et quod propriæ portæ non est cur portæ esse asseratur. Sed nulla illarum quatuordecim subdivisionum quas superius ostendimus plusquam octo cubitos in latitudine habuit : nulla ergo illarum limen decem cubitorum latitudinis capere potuit, quarum introitus nonnisi a fronte earum juxta medium vestibulum fuit. Nulli ergo dubium illud limen proprie dici portæ quod legitur decem cubitos latitudinis habuisse. Hoc utique Scriptura satis aperte innuit, cum, post descriptionem liminis decem cubitorum, statim de longitudine portæ subintulit : *Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum, et longitudinem portæ tredecim cubitorum.* Qui enim latitudinem portæ ex latitudine liminis designaverat, restabat solam ejus

longitudinem describere quam necdum expresserat. Sed cum una porta ex una parte vestibuli contra aliam ex alia parte erigatur, ita ut una porta videatur, unaque quamplures frequentius dicatur, quid causæ, quæso, erit cur una major, altera autem minor esse credatur? Constat sane duo alia limina nonnisi sex cubitos latitudinis habuisse : quorum unum si volumus alteri portæ assignare, convincimur eam alia minorem astruere. Sed si hoc Scriptura sensit, seu nos sentire voluit, cur, quæso, post descriptionem liminis statim de longitudine non subintulit, sicut de alia fecit? Cur utriusque portæ latitudo ex liminum descriptione exprimitur, et alterius tantum longitudine diligenter expressa de alterius longitudine omnino tacetur? Sed tacendo de una, quod de altera tam diligenter expressit satis evidenter innuit, quia quod de una dixit, totum de alia intelligi voluit. Utraque itaque porta, vel si hoc melius sonat una utrinque porta limen decem cubitorum habebat, et decem cubitorum in latitudine erat et tredecim cubitos in longitudine tenebat. Restat nunc de aliis liminibus quærere vel quorum sint, vel quæ propriæ portæ non sunt, cur dicantur ejus esse? Sed secundum quod totam porticum portam sæpe nominat, quid mirum si ipsius vocat quod intra ipsam erat? Sic sane, si sensum scriptoris cupimus intelligere, oportet procul dubio magis locutionis ejus modos notare et nosse, quam de locutionum proprietate disputare. Limina itaque ista quæ sex cubitorum esse describuntur, quia intra portam erant, portæ dicantur; propriæ tamen aliorum vestibulorum quæ in novissima subdivisione assignavimus esse creduntur. Manifestum est autem quod illorum quæ sex cubitorum erant dici non possint si tota fronte patebant; sin autem, jam omnino limen sex cubitorum capere non poterant. Sed nec illorum esse poterant quæ inter thalamos jacebant; quia quinque cubitos tantum in latitudine tenebant, et sex cubitorum limina procul dubio omnino capere non poterant. Relinquitur ergo duo illa prædicta limina illorum vestibulorum fuisse quæ superius probavimus in sua latitudine octo cubitos habuisse. Nam ex his quæ superius dicuntur duo illa vestibula quæ ultra thalamos hinc inde locantur sexdecim cubitos tenere convincuntur. Quæ si quis velit per duo inæqualia dividere, et uni minus, alteri majus tribuere, in tantum ut alterum eorum possit etiam limen decem cubitorum capere, et in hunc modum conetur priorem illam assertionem nostram evacuare, jam profecto neutrum illorum vestibulorum octo cubitorum erit, nec jam inveniri poterit cui Scriptura illa recte aptari possit : *Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum.* Si igitur unum istorum est octo cubitorum, profecto octo cubitorum erit et alterum. Quidquid enim ex sexdecim numero uni detrahitur, procul dubio alteri relinquitur. Sed quia sufficienter, ut arbitrator, de porticus descriptione jam diximus, et quæ de thalamis seu liminibus hoc loco dicenda videbantur ordine prosecuti

sumus, libet hoc loco ad majorem dictorum dicendorumque evidentiam, omnium quæ superius per partes prolata sunt formam in unam figuram colligere, ut intuentis animus eorum omnium locum,

A situm et numerum, qualitatem, quantitatem, proportionem facile possit ex ejus contemplatione colligere.

Sed quia difficile, seu etiam impossibile est longitudinem, et latitudinem, et altitudinem ædificiorum in plano sub eadem figura representare, sufficere arbitror horum omnium quæ diximus situm, locumque conformasse, et lineis proportionalibus ductis omnium eorum quasi quoddam fundamentum jecisse. Cum enim lineæ proportionali commensuratione modificatas aspiciamus, et per eas nihil aliud quam quædam parietum jacta seu designata fundamenta intelligimus, facile est subintelligere ab hac linearum deductione parietes in altum surgere, ipsisque parietibus tectum incumbere. Si quis me fortassis in hac nostra expositione prolixitatis arguat, videat, obsecro, quam recte id faciat. Sed ut verum fatear malo esse subtilioribus fastidiosus, quam tardioribus obscurus, præsertim in tam obscura re, ubi pene omnia quæ dicuntur

B probatione indigent potius quam expositione. Sed jam ad expositionem litteræ redeamus, quam ex majori jam parte in his duntaxat quæ de porticibus dicuntur planam esse confidimus.

CAPUT VII.

Expositio litteræ super descriptionem orientalis portæ.

Et mensus est, inquit, limen portæ calamo uno, latitudinem (id est limen unum), calamo uno in latitudine. Sicut superius ostendimus, quamvis hoc limen proprium portæ non fuerit, idcirco tamen illud portæ esse dicit, quia intra ipsam ejus porticem tuit, quam etiam sæpe sub nomine portæ designare consuevit. Quam autem vir ille qui portam ingreditur hoc limen primo loco, et ante thalamos meū-

tur, patenter, ut arbitror, Scriptura innuit quod in primo prædictorum vii vestibulorum invenitur. Sed cum prius dictum sit Mensus est limen calamo uno latitudinem, quid est quod exponendo, vel quasi corrigendo quod quasi improprie dixerat, statim subintulit, id est, limen unum in latitudine? Sed diligentius consideranti quid aliud videtur esse hæc expositio, vel correctio sententiæ, nisi quædam declaratio propheticiæ intelligentiæ, ne nos lateret quid propheta dicere voluisset? Ac si aperte dicat se limen improprie quidem portæ limen appellasse, sed quoddam limen seu unum limen dicere debuisse. Quod ergo secundum aliquem modum limen hoc dici possit portæ, monet per primam expositionem, quod propriæ dictum non sit portæ, docet per subjunctam expositionem. Quod ergo dicitur unum, permonet et alia limina ibi esse, nec hoc proprie dici portæ. Quod autem latitudinem bis ponit per inculcationem attentius commendare voluit, ne quis quod de hoc limine, et post de decem cubitorum limine dicitur ad idem limen referre velit, cum utrobique latitudinem dici invenerit. Si tamen longitudo non latitudo poneretur, fortassis magis propriæ dictum videretur. Denique ubi nos habemus latitudinem lxx, teste Hieronymo, posuerunt longitudinem. Sed sæpe latitudo ponitur, ut non quantitatis speciem, sed simpliciter quantitatem significare videatur. Sequitur :

Et thalamum uno calamo in longum, et uno calamo in latum, et inter thalamos quinque cubitos, in quibus verbis repetendum est mensus est. Attende nunc quam competenti ordine incedit, et quomodo paulatim, et per partes scientiæ semina spargit. Primo de limine dicit quod erat in primo vestibulo, postea de mensura thalami qui erat in secundo, deinde vero de mensura spatii quod erat inter thalamos addit, in quo jam quod plures sint ostendit, novissime autem ad ultimum vestibulum venit quod ultra omnes thalamos situm fuit, cuius limen prius, et postmodum ispius vestibuli mensuram describit, cum dicit, et limen portæ juxta vestibulum portæ intrinsecus calamo uno. Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, et frontem ejus duobus cubitis. Quod autem hoc limen item portæ dicitur, eodem hic modo quo et superius accipitur. Manifeste autem determinat ubi hoc limen fuerit, juxta illud videlicet vestibulum quod intrinsecus erat, et inter duo circumadjacentia vestibula medium jacebat. Ex hoc loco, ut arbitror, manifeste ostenditur quod frontes minimorum vestibulorum medio vestibulo jungebantur.

Notandum sane quod postquam hoc limen, quemadmodum superius, portæ limen nominavit, statim per subjunctam determinationem ostendit quod portæ limen proprie dictum non sit. Si enim hoc limen esse portæ limen proprie dictum fuisset, procul dubio ubi esset per determinationem subungere non oporteret. Modo autem ubi fuerit, determinatur in eo quod dicitur, *juxta vestibulum portæ in-*

trinsecus. Erat itaque illud limen cuius mensuram capiebat juxta illud vestibulum portæ quod intrinsecus erat, et in triplici porticu medium locum tenebat. Post mensuram liminis, mensuram ipsius vestibuli adnectit, cum dicit : *Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, et frontem ejus duobus cubitis.* Hæc utique mensura medio vestibulo convenire non poterat. Nihil aliud enim medium vestibulum erat, nisi transitus, seu via quæ de porta ad portam per medium porticum patebat. Longitudinem itaque ejus secundum latitudinem totius porticus quinquaginta cubitorum esse oportuit. Latitudo autem non minor quam latitudo portarum esse potuit, quæ proculdubio, ut postea liquebit, x cubitorum fuit. Liqueat ergo quod prædicta mensura ejus vestibuli erat cuius limen prius descriperat. Sed cum vestibuli mensura sumitur, quid, quæso, est, quod cuius sit longitudinis videlicet an latitudinis non determinatur? Sed solet sæpe sine determinatione relinquere quod prævidet prudentem lectorem ex aliis circumstantiis per se posse intelligere. Postquam enim constitit duo collateralia triplicis porticus vestibula hinc inde quinquaginta cubitos longitudinis, et viginti quinque cubitos latitudinis habere, palam perpendi poterit minima vestibula viginti quinque cubitorum longitudinis fuisse. Nam minima vestibula nihil aliud quam maximorum vestibulorum quædam sectiones per transversum oportet intelligere. Latitudo itaque ultimi vestibuli describitur in eo quod dicitur, *Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum.* Illud autem notandum quod pene quidquid hucusque de mensura est disputatum, determinare videtur latitudinem minimorum vestibulorum. Ubi autem nos habemus, *et frontem ejus duobus cubitis*, Hieronymus rursus aliam litteram ponit, *et in fronte ejusdem*, seu *in marginibus duos cubitos.* Ex quibus verbis manifeste colligitur, quod illi duo cubiti hoc loco designant, qui ostio sex cubitorum unus hinc et alius inde in marginibus superesse videbantur. Nam, si constat vestibulum octo cubitos latitudinis habere, necesse est ejus ostio sex cubitorum latitudinis duos cubitos in fronte superesse. Sed in duobus cubitis frontis secundum nostram litteram forsitan dat melius intelligi illud spatium quod supra ipsam portam fuit usque ad tabulatum supereminentis cœnaculi, et secundum hoc quod dicitur ejus, non ad vestibulum, sed ad portam debet referri : nam quomodo hæc sententia ad totius altitudinem complendam valeat, in sequentibus patebit. Quod autem sequitur *Vestibulum portæ erat intrinsecus*, ad totam porticum referre debemus. Hæc itaque porticus intrinsecus erat, quia intra murum cui adhærebat sita erat. Sequitur :

Porro thalami portæ ad viam orientalem tres hinc, et tres inde. Mensura una trium, et mensura una frontium ex utraque parte. Ecce quomodo paulatim se promovet. Thalamorum numerum determinat de quo nondum constabat, et ad unius thalami mensuram qui superius describitur trium mensura subin-

fertur. Sed quia jam constat numerus thalamosum, A constat æque etiam de numero vestibulorum, sed nondum constat de mensura omnium. Situs namque thalamosum (secundum quod superius patuit) unum latus porticus in VII sectiones dividit quas Scriptura vestibula dicere consuevit, quarum ultimam jam superius vestibulum nominavit. Duo siquidem quinque cubitorum spatia tres thalami inter se ineluserant, et duo alia ultra se seclusa reliquerant, et ipsi tres tria tenebant, quæ omnia in septenarium redundant. Post ista limen ipsius portæ describitur cum dicitur: *Et mensus est latitudinem liminis portæ x cubitorum, et longitudinem portæ XIII cubitorum.* Ecce limen hoc ut superiora portæ limen dicitur, et tamen hic, ut in superioribus, nihil determinationis adjungitur, et ex eo ipso innuitur quod vere et proprie portæ dicatur. Quod autem vere et proprie portæ dictum sit, facile convinci poterit, cum omnium vestibulorum mensura constiterit. Sed omnium sane mensura facile convincitur ex eo quod illico subinfertur: *Et marginem ante thalamos cubiti unius, et cubitus unus finis utrinque.* Thalami autem sex cubitorum erant hinc et inde. Quod dicit marginem cubiti unius ante thalamos fuisse, et cubitum unum finem utrinque, debemus sub eodem sensu accipere scilicet marginem cubiti unius non solum in thalamosum fronte fuisse, sed etiam in utroque latere. Nihil autem aliud intelligimus hunc marginem circa thalamosum, nisi ejecturam quamdam muri, quemadmodum fieri solet vel ad sedendum, vel ad muri firmamentum. Sæpe etenim paries in inferioribus latior fundatur, et cum paululum elevatus fuerit iterum restringitur. Si igitur thalami sex cubitorum erant, et adhuc cubitum unum utrinque sicut et ante in margine usque ad finem habebant, ergo a fine usque ad finem thalamosum octo cubiti erant. Tres itaque thalami ter octo, id est XXIV, cubitos occupabant, et inter primum et secundum thalamosum v cubiti, et item inter secundum et tertium alii v erant, qui superioribus adjuncti XXXIV efficiunt. Sed et ultimum vestibulum octo cubitorum legitur, qui numerus si superiori adjungitur usque ad XIIII aggregationis summa extenditur. Octonarius itaque qui adhuc superest de quinquaginta primo vestibulo remanet. Nam tota porticus a porta usque ad frontem vestibuli sicut postea legitur quinquaginta cubitos habet. Nullum ergo hujusmodi vestibulorum limen x cubitorum capere potuit. Patet ergo quia proprie portæ fuerit. Sed ex eo etiam, sicut superius dictum est, innuitur quod post mensuram liminis in qua et latitudo portæ continetur, statim de ejus longitudine subinfertur: *Et mensus est, inquit, latitudinem liminis portæ x cubitorum, et longitudinem portæ XIII cubitorum.*

Nolandum quomodo post dimensionem thalamosum, vestibulorum, liminumque eorum hujus portæ describit mensuram, ex quo intelligi datur quod hæc quam metitur interior porta fuerit. Vide ergo quam artificiose primæ portæ mensura de qua nihil

dicitur, ex hujus portæ descriptione docetur. Ratio siquidem non sinit credere exteriorem portam interiore esse minorem, nec Scripturæ auctoritas patitur eam esse latiore. A lateribus namque portarum, et a lateribus medii vestibuli ubi frontes scilicet minimorum vestibulorum medio vestibulo adhærebant, usque ad geminos hinc inde parietes totius porticus xxv cubiti erant. Vestibula namque illa quæ hinc inde lateribus portarum medioque vestibulo adhærebant, ut ex cæterarum porticum descriptione plenius deprehenditur, xxv cubitos latitudine tantummodo habebant. Si igitur bis xxv cubitis hinc inde sumptis x cubitos (latitudinem scilicet portarum) adjungimus, procul dubio mensuram frontium totius porticus LX videlicet cubitos implemus. Si igitur frontes hinc inde tantummodo LX cubitos habuerunt, portæ plus quam x cubitos omnino habere non poterunt. Superius ostendimus quam ordinate incederet dum unum latus per partes describeret donec ad interiorem portam ex ordine veniret. Descripto uno latere, breviter subinfert unam eandemque mensuram esse thalamosum, tam hinc quam inde, ut compendiose doceret quidquid de uno latere dicitur de alio debere intelligere. Hinc est quod in aliarum porticum descriptionibus dum brevitati studet, unum ex collateralibus vestibulis quinquaginta cubitorum longitudinis, et viginti quinque cubitorum latitudinis diligenter describit, et de alio tacite præteriens eadem subintelligenda relinquit.

CAPUT VIII.

De his quæ pertinent ad descriptionem totius.

Post partium descriptionem, tria sub una continuatione subinfertur, in quibus mensura totius breviter comprehenditur, atque completur. Primum pertinet ad altitudinem, secundum complectitur totius porticus longitudinem, tertium totius latitudinem. Ad altitudinem pertinet quod dicitur: *Et mensus est a tecto thalami usque ad tectum ejus latitudinem viginti quinque cubitorum, portam ostium contra ostium.* Ad longitudinem pertinet quod sequitur: *Et fecit frontes per sexaginta cubitos.* Ad latitudinem quod novissime ponitur: *Et ante faciem portæ quæ pertinebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.* Quomodo autem ex primo capitulo totius altitudo animadverti possit, ex novissimis hujus descriptionis plenius patebit. Per omnes autem cœnacula seu solaria esse credimus, sicut in cæteris domorum porticibus, seu cæteris ædificiis pene ubique invenimus. Nihil itaque aliud intelligimus tectum thalami, nisi pavimentum solarium, ita ut idem tabulatum esset et thalami tectum, et cœnaculi pavimentum, et forte secundum morem terræ Palestinorum debemus intelligere tectum portæ planum esse, non erectum. Erat itaque superius cœnaculum altitudinis viginti quinque cubitorum, secundum altitudinem tecti ad tectum. Sed nota quod latitudinem posuit ubi altitudinem ponere debuit,

usus enim latitudinis nomine sæpe abuti solet : nam, cum sint tres dimensionis species, longitudo, latitudo et altitudo, sic sæpe latitudo ponitur ut solum spatii quantitatem, non autem aliquam dimensionis speciem determinare videatur. Latitudinem itaque hoc loco improprie posuit, quemadmodum superius ubi limina descripsit. Quod autem dicitur ostium contra ostium, defectiva oratio est, sed habentem, sive aliquid ejusmodi subaudiri potest. Mensus est itaque portam habentem in ipsis thalamis ostium contra ostium, quia ostia trium thalamorum ab uno latere erant opposita ostiis trium aliorum. Quod autem frontes ponitur in eo quod subsequenter adjungitur : *Et fecit frontes per sexaginta cubitos*, ad geminam porticus faciem refertur, unam qua ad interiora, alia qua ad exteriora respiciebat. De interiori autem ejus fronte intelligit quod subsequenter adjungitur : *Et ad frontem atrium porte undique per circuitum*. Hoc itaque pavementum, tria porticus latera ambiebat, sicut via altrinsecus jacens evidenter ostendit circa quod situs gazophylaciorum ordinatus fuit.

Notandum sane quod ex mensura frontium LX cubitorum intra parietes sumitur quemadmodum ex aliis locis facile colligitur, sicut ex eo loco ubi vestibulum XXV cubitorum longitudinis, et V cubitorum latitudinis describitur, sicut ibi monstrabitur. Debemus vel de mensura latitudinis sentire, intra parietes videlicet sumptam esse. In eo autem quod dictum est, et fecit frontes per LX cubitos, determinata est totius porticus longitudo, nunc autem in eo quod subinfertur, determinatur ejus latitudo, et ante faciem portæ quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos. Faciem portæ, interiori muri superficiem vocat illam videlicet quam ad se habebat qui intus erat, et mensuram capiebat. Mensus est ergo ab interiori parte non ab exteriori, quia si ab exteriori mensuram caperet, tanto plus L cubitis inveniret quantum spissitudinis murus tenebat. Faciem autem vestibuli portæ interioris dicit illam partem vestibuli quam ad templum habuit, et portæ interiori cohæsit. In eo autem porta usque ad faciem vestibuli pertingebat, quod porticum suam usque in id loci extendebat. Quod autem usque ad faciem vestibuli dicitur, ad duo respondere videtur, et usquequo videlicet porta pertingeret, et quousque spatium quinquaginta cubitorum se extenderet. Fecit ergo, sive mensus est ante faciem portæ quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos. Sequitur :

Et fenestras obliquas in thalamis, et in frontibus eorum quæ erant intra portam undique per circuitum fecit a superioribus. In his verbis repetitur, fecit ergo fenestras obliquas, id est interiori latores, et exteriori angustiores. Fecit eas in thalamis et in frontibus eorum, hoc est maxime in frontibus, quæ fenestræ intra portam, hoc est intra porticum erant, quia thalami in quibus ipse fenestræ erant intra ipsam

A porticum consistebant. Nam de fenestris, quæ ipsorum vestibulorum non autem thalamorum fuere, curavit consequenter adjungere : *Similiter autem, inquit, erant et in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus*, ubi et additur : *et ante frontes pictura palmarum*, quod expositione non eget.

Notandum quod dicit pluraliter in vestibulis et intrinsecus; puto autem quod ex hoc loco facile innotescat, quod totam porticum sub portæ appellatione quandoque comprehendat. Quamvis enim porta decem cubitorum unum thalamum facile comprehenderet, plures tamen comprehendere minime posset ut de eo dici debuisset : *Et fenestras obliquas in thalamis quæ erant intra portam*. Sequitur :

B *Eduxit me ad atrium exterius*. Ad interiora quidem dicitur, et tamen educitur qui porticum in quaprius erat egreditur. Educitur autem ad atrium exterius, quia erat et aliud interius, et ecce gazophylacia; et pavementum stratum lapide in atrio undique per circuitum. *Triginta gazophylacia in circuitu pavimenti*. De his interim gazophylaciis nihil aliud volumus dicere, nisi quod decem et quinque erant hinc, et decem et quinque erant inde. Pavimentum autem hoc habebat XV gazophylacia ab Aquilone, et decem et quinque a Meridie. Porticum atrii exterioris ab Oriente, porticum atrii interioris ab Occidente, unde est illud quod postea additur : *Et pavementum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius*, ideo autem inferius, quia portæ, sive ipsa porticus magna proceritate supra illud atollebantur sursum, et illud in imo inter illas jacebat deorsum. Ex hoc item loco patet in quam partem longitudo porticum accipi debeat. Nam, si pavementum erat in fronte portarum secundum longitudinem earum, constat quia longitudo porticum erat quæ se extendebat juxta pavementum. Mensuram pavimenti deinceps determinat quam nondum expresserat : *Et mensus est latitudinem a facie portæ inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus centum cubitos ad Orientem, et ad Aquilonem*. Portam inferiori vocat portam atrii exterioris; nam in loco eminentiori erat porta atrii interioris. *Ædificium siquidem supra montem excelsum nimis constitutum erat*, sicut in ipso descriptionis exordio Scriptura commemorat. Portæ ergo quæ erant exteriores, et ipsæ inferiores, et quæ erant interiores, eadem et superiores. Per faciem itaque portæ inferioris vult intelligi frontem vestibuli exterioris, per frontem atrii interioris extrinsecus faciem exteriori superioris porticus intelligere debemus. Nam interior porticus convertebat faciem suam ad exteriora, et exterior nihilominus convertebat suam ad interiora

Notandum sane ex hoc loco quod locum in quo interiores porticus erant, nunc atrio interiori, nunc exteriori attribuat. Unde et in inferioribus de eadem porticu seu vestibulo dicit : *Et vestibulum ejus, id est atrii exterioris. Erat autem ab Oriente porta inferior, ab Occidente vero porta interior*. Quomodo

ergo mensus est a facie portæ inferioris usque ad frontem atrii interioris centum cubitos ad Orientem, cum hoc sit ab Oriente in Occidentem, non ab Occidente versus Orientem? Quapropter distinctio ibi est facienda, et mensus est latitudinem a facie portæ inferioris usque ad frontem interioris extrinsecus. Ibiq̄ue alia sententia inchoanda, et a superioribus quidem mensus est, repetendum est ita: *Mensus est autem centum cubitos ad Orientem, et ad Aquilonem*, hoc est centum cubitos ab Occidente versus Orientem, et similiter centum cubitos a Meridie versus Aquilonem; vel quod dicit ad Orientem, et ad Aquilonem, sic intelligere possumus: Ad Orientem, id est ad orientalem plagam, mensus est centum cubitos inter portam et portam. Et ad Aquilonem, id est aquilonarem plagam, similiter mensus est centum cubitos inter portam et portam, ita ut hoc ultimum dictum sit, per anticipationem. Jam sufficienter, ut arbitror, hucusque de unius porticus descriptione dictum est, et quod de reliquis sequitur, sine expositione pene per omnia ex prædictis facile intelligi potest. Sciat autem qui hæc legerit omnia pene quæ de porticibus disseruimus ex Scripturæ auctoritate posse convinci, et multa a nobis etiam potuisse ampliore ratione probari, quæ sponte præterimus, dum fastidium vitamus.

CAPUT IX.

De aquilonari et australi porticu exterioris atrii.

Post descriptionem ergo portæ orientalis describitur mensura portæ aquilonaris, in his verbis: *Portam quoque quæ respiciebat viam Aquilonis atrii exterioris mensus est tam in longitudine quam in latitudine, et thalamos ejus tres hinc, et tres inde, et frontem ejus et vestibulum ejus secundum mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, et latitudinem viginti quinque cubitorum.* Portam hic accipit proprie quam mensus est, sicut superiorem tredecim cubitorum in longitudine, et decem cubitorum in latitudine, et thalamos ejus tres hinc, et tres inde, omnes sex cubitorum, et frontem ejus sexaginta cubitorum, et vestibulum ejus secundum mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, et latitudinem ejus viginti quinque cubitorum. Tale vestibulum nusquam ibi aperte descripsit, et tamen tale ut ex hoc loco convincitur, ibi fuit, nec solum unum, sed duo, quia unum in latere uno, et aliud in latere alio, excepto eo, quod jacebat in medio: nec idcirco minus ibi fuit quale ibi describit unum magnum vestibulum, quia partes non auferunt, sed constituunt totum. Hinc est quod, descriptis partibus prius, postea de toto subinfertur, cum dicitur: *Fenestræ autem ejus, et vestibulum, et sculpturæ secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem.* Ecce hic vestibulum repetitur, sed prius ponitur ad partes quod postea ad totum refertur. Quod ergo prius vestibulum, non vestibula dicit, numerum

A pro numero quemadmodum in sequentibus thalamum, non thalamos ponit. Possumus tamen ex superioribus hinc et inde repetere, et ad vestibulum referre. Post hæc quiddam hic additur, quod de superiori porta non legitur, quod tamen de illa etiam recte intelligitur, ad cujus mensuram ista describitur: *Et septem graduum, inquit, erat ascensus ejus.* Commune est utrique quod sequitur, et vestibulum ante eam. Omnes sane portæ exteriores porticus ante se habebant. Nam interiores, sicut jam diximus, post se porticus suas habebant. Sequitur:

Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis. Hæc enim interior porta Aquilonis frontem habebat contra exteriorem portam aquilonarem, et dextrum latus contra prius descriptam portam orientalem. Vel quod dicit portam atrii interioris esse contra portam Orientis et Aquilonis, possumus de diversis portis accipere, ut intelligamus quod porta atrii interioris sit contra portam Aquilonis, sicut porta atrii interioris erat contra portam Orientis, et tunc quod de porta Orientis dicit, repetitio sit ejus sententiæ quam superius de eodem posuit. Quamvis autem nolit hic ejus mensuram describere, voluit tamen hic de ea breviter tangere, ut pavimenti mensuram, quod inter ipsam et exteriorem jacebat, posset congruentius subinferre: *Et mensus est, inquit, a porta usque ad portam centum cubitos.*

Notandum quod solam longitudinem centum cubitorum describit. Nam latitudo pavimenti quanta fuerit, vel quid de ea sentiendum sit, melius ex sequentibus patebit. Descripta porta aquilonari, postea sequitur de porta australi: *Et eduxit me ad viam australem, et ecce porta quæ respiciebat ad austrum, et mensus est frontem ejus, et vestibulum ejus juxta mensuras superiores, et fenestras, et vestibula ejus in circuitu, sicut fenestras cæteras quinquaginta cubitorum longitudinem, et latitudinem viginti quinque cubitorum.*

Notandum quod dicitur secundum mensuras superiores. Nam, si ejusdem mensuræ sunt omnes, quidquid in una minus dicitur, ex alterius descriptionis adjectione suppleri videtur, quod prius ponitur vestibulum, referri debet ad totum. Ad partes autem, quod repetitur vestibula, quod liquido patet ex descriptionis eorum mensura. Ad secundum enim non autem ad primum subinfertur, quod dicitur quinquaginta cubitorum longitudinem et latitudinem viginti quinque cubitorum.

Notandum in hac ultima sententia quomodo ad duo præmissa duo sunt juncta, et fenestras ejus, et vestibula ejus in circuitu. Ecce duo; sequuntur alia duo: Sicut fenestras cæteras quinquaginta cubitorum longitudinem, et latitudinem xv cubitorum. Ad id quod prius præmittitur fenestras ejus, primo respondetur sicut fenestras cæteras, ad illud quod secundo præmittitur, et vestibula ejus, secundo respondetur, quinquaginta cubitorum longitudinem, et latitudinem viginti quinque cubitorum. Nullum tale vestibulum videtur descripsisse

apud portam primam, nec nisi unum apud secundam. Ex hujus tamen descriptione ostenditur ibi sicut et hic plura fuisse. Sed plus quam duo talia fuisse apud singulas primæ descriptionis ratio non patitur, propter illud quod de longitudinis, vel latitudinis mensura ibi legitur, de longitudine, et fecit frontes per quadraginta cubitos, de latitudine, et ante faciem portæ usque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos. Si autem constat duo talis magnitudinis vestibula apud omnes fuisse, relinquatur apud singulas et tertium quinquaginta cubitorum longitudinis et decem cubitorum latitudinis superesse, ut totum simul jure triplex porticus dici debeat, et prædictam mensuram possit implere. Sequitur :

Et in gradibus septem ascendebatur ad eam : quod quidem legitur et apud secundam portam : *Et vestibulum*, inquit, *ante fores ejus*, non post fores sicut in portis interioribus. Sequitur :

Et cælata palmæ erant, una hinc, et altera inde in fronte ejus. Palmæ frontium modo dicuntur cælata, modo depicta. Sed forte utrobique intelligendum est utrumque, hoc est, ut sint cælata et coloribus superducta. Apud superiores etiam portas de cælatura palmæ dixerat. Sed quod una hinc, et altera esset inde, non determinaverat. Sicut superius vero post descriptionem exterioris portæ mentionem facit de porta interiore, ut mensuram interjacentis pavimenti possit competentius inferre : *Et porta*, inquit, *atrii interioris in via australi, et mensus est a porta usque ad portam in via australi centum cubitos*. Notandum quod porticum per portam intelligit, et quod pavimenti solam longitudinem describit : nam ejus longitudo ex alio melius patebit.

CAPUT X.

De tribus porticibus interioris atrii.

Post portas exteriores, ecce describit portas interiores. Post ultimam autem quam descripsit, ad sibi proximam transit, cum dicit : *Et introduxit me in atrium interius ad portam australem, et mensus est portam juxta mensuras superiores, thalamum ejus, et frontem ejus, et vestibulum ejus, eisdem mensuris, et fenestras ejus, et vestibulum ejus in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, et latitudinis viginti quinque cubitos*. Quod de portis exterioribus superius legitur, hoc de portis interioribus repetitur : et mensus est, inquit, portam juxta mensuras superiores. Quod autem thalamum, non thalamos dicit, numerum pro numero ponit. Quod autem subjunctum est, et frontem ejus, et vestibulum ejus eisdem mensuris, ad totum referri potest, et tunc in sequentibus, habentia, vel aliquid ejusmodi subaudiendum est : *Et mensus est fenestras ejus, et vestibulum ejus in circuitu habentia L cubitos longitudinis, et latitudinis xxv cubitos*. Fenestras ejus, hoc est vestibuli, dicit fenestras parietum

A totum extrinsecus ambientium. Fenestras vero vestibulorum ejus, hoc est vestibuli, dicit fenestras parietum minima vestibula intersecantium. Nec illud debet præteriri, quod partes totius vocat vestibula vestibuli. Si autem vestibuli, non vestibulorum legitur (nam utraque littera invenitur), ad eundem sensum refertur, et hoc de vestibulo vestibuli unius lateris dicitur, quod de utroque intelligatur. Sciendum tamen quod ab Hieronymo non vestibuli, sed vestibulorum ponitur. Sequitur :

Et vestibulum pergyrum longitudinem viginti quinque cubitorum, et latitudinem quinque cubitorum. Videte quomodo in omni adhuc descriptione novi aliquid additur quod in præcedentibus non dixerat. Vestibulum quinque cubitorum latitudinis superioris nusquam descripserat, et tamen si apud hanc portam, ergo apud omnes alias erat, quia omnium unam mensuram fuisse liquido constat. Sed ubi, quæso, hujus vestibulum nisi inter thalamos fuit? Nam spatium quinque cubitorum inter thalamos Scriptura describit. Nec unum tantummodo, sed inter tres thalamos duo in latere uno, et duo in latere alio. Quomodo igitur de vestibulo octo cubitorum legitur in descriptione prima, quod de vestibulo quinque cubitorum legitur in descriptione ista, de singulis intelligendum est per omnia. Per istud vestibulum viginti quinque cubitorum longitudinis facile probari poterit, quod mensura illa frontium quadraginta cubitorum intra parietes sumpta fuerit. Sequitur illud in quo interiores porticus differunt a superioribus. *Et vestibulum ejus*, inquit, *ad atrium exterius*. Nam superiores respiciebant intrinsecus, et isto extrinsecus. *Et palmas*, inquit, *ejus in fronte*. Ubi subauditur habebat, sed et hoc ei cum cæteris commune erat. Sequitur :

Et octo gradus erant quibus ascendebatur per eam. In hoc iterum interiores a superioribus differunt, quæ solummodo septem habuerunt. Post portam australem transit ad orientalem : *Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem, et mensus est portam secundum mensuras superiores, thalamum ejus, et frontem ejus, et vestibula ejus, sicut supra, et fenestras ejus, et vestibula in circuitu longitudinem quinquaginta cubitorum, et latitudinem viginti quinque cubitorum*. In hac solum descriptione vestibula pluraliter bis ponitur, et recte quidem, quia minimorum etiam vestibulorum descriptio ex descriptione præcedenti completur. Videtur itaque in hac descriptione geminæ divisionis mentionem facere in eo quod voluit vestibula bis ponere. Una siquidem porticus primo dividitur in tria vestibula. Deinde duo ex his majora subdividuntur in quatuordecim alia. Post dimensionem itaque minimorum videtur ille qui metitur accedere ad dimensionem majorum. Primum ergo referatur ad minima, secundum ad maxima, quorum illic mensura subjungitur in eo quod adnectitur, longitudinem quinquaginta cubitorum, et latitudinem viginti quinque cubitorum. Sequitur : *et vestibulum ejus, id est atrii exterioris, id ejus,*

vestibulum, inquit, est atrii exterioris, ac si aperte diceret, id ipsum vestibulum quod est ejus, id est atrii interioris, secundum aliquid recte dicitur atrii exterioris, cujus utique omnino dici non debuisset, si juxta similitudinem exteriorum porticum intra suam portam jacuisset; sed nunc recte ejus dicitur cui inhæret, deinde subjungitur id quod in præcedenti legitur: *Et palmæ cælatæ in fronte ejus hinc et inde, et in octo gradibus ascensus ejus.* Deinde ultima portarum descriptio sequitur cum dicitur:

Et introduxit me ad portam quæ respiciebat ad Aquilonem, et mensus est secundum mensuras superiores thalamum ejus, et frontem ejus, et vestibulum ejus, et fenestras ejus per circuitum longitudinem quinquaginta cubitorum, et latitudinem viginti quinque cubitorum. Vestibulum ejus respiciebat in atrium exterius, et cælatura palmarum in fronte illius hinc et inde, et in octo gradibus ascensus ejus. Illic quia nihil novi additur, expositio quidem superflua videtur. Sequitur: *Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum. Ibi lavabant holocaustum.* Quod dicit gazophylacia, vel gazophylaciorum ostia, in frontibus portarum esse, debemus de interioribus porticibus intelligere. Nam quoniam ostia in frontibus gazophylaciorum erant, et ad pavimenta quæ ante interiores porticus jacebant omnia respiciebant, recte nunc dicitur quia ostia gazophylaciorum in frontibus portarum erant. Situs ergo gazophylaciorum determinatur in eo, quod dicitur: *Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum.* Linea ergo qua frontes portarum terminantur protrahatur, et ab ea usque ad murum exteriorem gazophylacia ordinentur. Nam quidquid post illam fuerit, in frontibus portarum non erit. In prima omnium descriptione de gazophylaciis locutus fuit, sed per omnes alias nullam de eis mentionem facit. Cur ergo hoc quod hic de gazophylaciis dicitur, huic ultimæ descriptioni adnectitur, nisi ut per hoc idem de omnibus intelligi daretur. Similiter et quod de octo mensis adnectit, de omnibus tribus interioribus portis, ut arbitror, intelligi voluit. Omnes tres interiores portæ octo mensas per vestibulorum suorum latera habuere, quamvis Scriptura hoc non videatur aperte determinare. Sed videte quam argute Scriptura in quibusdam locis quædam tacite præterire voluit, quæ ratio quidem diligentius requisita latere non sinit. Sane de gazophylaciis dicitur: *Ibi lavabant holocaustum.* Sed et de mensis scribitur: *Super mensas autem carnes oblationis.* Si quis ergo putet solam orientalem portam gazophylacia habere, vel apud aquilonarem portam solummodo mensas fuisse, videat, obsecro, utrum ratio patiatur orientalem portam non habere, ubi reponi debeant quæ ibi lavantur? An aquilonarem portam non habere, ubi lavari queant quæ ibi reponantur? Nunquid quæ ad aquilonarem portam immolantur apud orientalem lavantur, et quæ ad orientalem lavantur ad aquilonarem immolantur? Nunquidnam horum neutrum ad australem portam fit, quia in ejus descri-

A ptione de gazophylaciis mentio nulla facta fuit? Scio quidem Patres quædam Scripturarum loca quæ facile possent penetrare negligenter tamen præterire, dum invenisse desiderarent, atque gauderent quæ juxta litteram stare non possent, ut per hoc saltem convincerentur homines allegoriam recipi debere, quam illis adhuc temporibus admodum pauci vix voluissent recipere. Neminem ergo scandalizet si quid dicimus aliud, vel aliter quam in glossis invenerit. Nemo dedignetur nos remanentes spicas velle colligere, nemo miretur illis elabi aliquas potuisse, vel illos potius pauperibus eas sponte reliquisse, quibus hoc divinitus præceptum est, quibus divinitus datum est tot voluminum horrea de Scripturarum messe replese. Sed tu vis honorare, et defendere veterum auctoritatem, sed nunquam verius honoramus veritatis amatores, quam quærendo, inveniendo, docendo, defendendo, diligendo veritatem. Attende ergo non utrum dicam aliquid novum, sed verum. Parum timeo dicere aliquid diversum, dum tamen nihil dicam perversum. Sed ecce iterum ad expositionem litteræ redeo, et magis quid ipsa dicere velit, quam quid alii de me dicturi sint attendo.

CAPUT XI.

De mensis ubi immolabatur holocaustum, et de gazophylaciis cantorum.

Et in vestibulo portæ duæ mensæ hinc, et duæ mensæ inde, ut immoletur super eas holocaustum et pro peccato, et pro delicto. Quid sit holocaustum pro peccato, et pro delicto, et cætera multa in hunc modum quæ ad expositionem litteræ pertinent, ex industria prætereo, quia in id solum interim quod alias non reperi totus intendo, quomodo, juxta litteram stare valeat, vel intelligi debeat ista prophetæ tam subtilis descriptio. Sed si hoc, ut hic dicitur, mensarum officium erat, ut super eas holocaustum immolari debeat, eligat quisque quid magis oporteat sentire, an apud hanc solam portam victimas immolari debere, an alias etiam portas similes mensas in id officii habere. Si ad hanc solam immolabatur, quid fiet de victima principis qui ad solam orientalem portam ingrediebatur, et egrediebatur? Si ad solam orientalem victimæ lavantur in diebus non festis, quid fiet de victima populi, quando orientalis porta claudebatur, quæ soli principi aperiebatur? Ejusmodi allegationibus possumus colligere divinam Scripturam multa ex quadam industria tacite innuere. Dixit jam quatuor mensas, duas hinc, et duas inde esse intra vestibulum. Dicit adhuc et alias quatuor esse extra vestibulum, duas similiter ad latus unum, et duas ad alterum. *Et ad latus, inquit, exterius, quod ascendit ostium portæ quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ, et ad latus alterum ante vestibulum portæ duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc, et quatuor mensæ inde. Per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant.* Quoniam,

ut superius dictum est, templum summitatem montis tenebat, et ab omni parte mons ipse usque ad eum locum paulatim se ad altiora erigebat, hæc porta (nec mirum) unum latus altius, alterum demissius habebat. Ab uno itaque ad portam ascendebatur, ab alio ad portam descendebatur. Nam quia aquilonaris porta hæc erat, sicut Scriptura ipsa determinat, templum procul dubio ab occidentali latere habebat, quod quidem latus orientali lateri altius eminebat. Orientale latus determinatur, cum dicitur: *Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium portæ quæ pergii ad Aquilonem duæ mensæ*. Nam quod sequitur, dicitur de alio latere: *Et ad latus alterum ante vestibulum portæ duæ mensæ*. Erant itaque, ut subinfertur, quatuor mensæ hinc, et quatuor mensæ inde. Quatuor enim erant ad latus unum, duo intra vestibulum, et duo extra vestibulum. Similiter duo interius, et duo exterius ad latus alterum. Ergo per latera portæ octo mensæ erant super quas immolabant. Quæ sequuntur satis per se patent, et expositione non indigent. *Quatuor autem mensæ ad holocaustum de lapidibus quadris exstructæ, longitudine cubiti unius et dimidii, et latitudine cubiti unius et dimidii, et altitudine unius cubiti, super quas ponant vasa in quibus immolatur holocaustum, et victima; et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum. Super mensas autem carnes oblationis. Hucusque de mensis. Sequitur autem de quibusdam gazophylaciis, de quibus nihil dictum est in præcedentibus.*

Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem, et facies eorum contra viam australem, una ex latere portæ orientalis quæ respiciebat ad viam Aquilonis. Mirum est quod dicitur: In atrio interiori quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem. Atrium namque interius non erat in latere hujus portæ, sed potius ante ipsam situm fuit, quia inter tres portas interiores medium jacuit. Sed cum dicitur atrium interius, vel atrium exterius, non uniformiter hoc semper accipere debemus. Dictum est atrium interius quod centum cubitorum quatuorversum in medio locatur, et atrium exterius quo interius atrium ex omni parte cingebatur. In atrio autem interiore nihil aliud erat nisi unum altare, cætera autem omnia porticus, gazophylacia, templum, domus, erant in atrio exteriori. Secundum aliam tamen considerationem locus in quo templum et domus illæ erant quæ templo per tria ejus latera coadjacebant, atrium interius dicitur, sicut in sequentibus legitur. Ibi enim gazophylacia sanctuarii erant in quibus sacerdotes carnes oblationis reponebant atque comedebant, quas tamen in atrium exterius efferre non licebat, Scriptura prohibente, quæ dicit: *Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato atque delicto, ubi coquent sacrificium, ut non efferant in atrium exterius, et sanctificetur populus* (Ezech. XLVI). Hæc tamen carnes quæ in exterius atrium efferri prohibebantur in prædictis gazophylaciis re-

ponebant, et comedebantur, sicut de ipsis legitur: *Hæc sunt gazophylacia sancta in quibus vescuntur sacerdotes qui appropinquant in Sancta sanctorum ad Dominum. Ibi ponent Sancta sanctorum et oblationes pro peccato et pro delicto* (Ezech. XLII). Alia itaque ratione dicitur atrium interius quod ante templum erat, quia, ut dictum est, in medio jacebat. Alia autem ratione illud quo templum per tria latera cingebatur, quia in ipsum per illud etiam quod proprie dictum est atrium interius intrabatur. Sic thalamus interior aula dici solet, non quod intra ipsam sit, sed quod secretiorem locum teneat, et quod per illam ad ipsum aditus pateat. Sic utique sic nullus locus secretior et ab aditu portarum nullus remotior existit, quam ille in quo templum constructum fuit. Secundum hanc itaque considerationem in hujus loci comparatione potest dici atrium exterius etiam illud quod Scriptura pro more solet appellare atrium interius. Alia ergo ratione atrium interius dicitur locus in quo templum fuit, et alia ille qui medium tenuit, et altare holocausti habuit. Nihil itaque prohibet illum locum intelligere in quo templum, vel adjacentes domus fuere, in eo quod dicitur, et contra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem. In hoc atrio quod prædictæ portæ ab occidentali latere adiacebat illud quod modo describitur gazophylacium cantorum erat, eidemque portæ sive porticui lateraliter adhærebant. De hoc gazophylacio in subsequentibus latius agitur, ipsumque, ni fallor, in his verbis describitur: *Et introduxit me in gazophylacium quod erat contra separatam ædificium, et contra ædem vergentem ad Aquilonem, et cætera de quibus latius suo loco dicemus.* Hoc autem interim de hoc gazophylacio dicendum videtur, quod ejus latitudo ab hac porta incipiebat, et versus Occidentem se expandebat. Longitudo autem ab Aquilone in Austrum se extendebat. Unde est illud quod de eisdem gazophylaciis subsequenter adjungitur, cum dicitur: *Et facies eorum contra viam australem.* Habebat itaque porta hujusmodi gazophylacia cantorum, ut dictum est, ab occidentali latere. Habebat et alia ab orientali latere, quæ utique sita erant e regione tam orientalis quam aquilonaris portæ. Si itaque e regione portæ orientalis frontem habebant ad portam Aquilonis, unde est quod eisdem subditur, una ex latere portæ orientalis quæ respiciebat ad viam Aquilonis? Dicit itaque quia hujusmodi gazophylaciorum una facies erat ex latere portæ orientalis, quæ facies respiciebat ad viam Aquilonis. Planior autem littera esset, si dictum fuisset, quorundam facies, non quædam facies, sive una facies eorum erat ex latere portæ orientalis. Nunc autem non solum ibi una pro quorundam facies ponitur, sed etiam facies eorum ex superioribus subauditur. Hæc vero gazophylacia quæ aquilonari portæ ab Oriente erant ad viam, non contra viam Aquilonis faciem habebant, quia per ante ipsa in transversum ibat, et non contra ea, sicut australem viam

illa quæ ab Occidente erant contraeuntem habebant. A Debemus autem idem de utroque latere orientalis portæ intelligere, similiter vero et de uno latere australis portæ. Sed solet Scriptura ex industria præterire quæ scit per se facile intelligi posse. Sequitur :

Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium, quod respicit ad viam meridianam, sacerdotum, qui excubant in custodiis templi. Porro gazophylacium quod respicit ad viam Aquilonis sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. Gazophylacium quod contra viam meridianam respiciebat, vicinius templo erat, et idcirco juste illorum sacerdotum esse debebat qui in custodiis templi excubabant: nam altari servientibus dignitate præmiuebant. Commune autem est utrisque sacerdotibus quod sequitur cum dicitur: Isti sunt filii Sadoch qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei.

CAPUT XII.

De coquinis quæ subter porticus fabricatæ erant. et de atrio interiori.

Hoc loco considerare oportet quod ad viam orientalem hinc inde circa porticus tam exterioris quam interioris atrii quoddam adhuc spatium inter ipsas et gazophylacia vacuum remanet, sicut ex supra positis figuris oculis subjectum patet, in quibus locis coquinæ illæ esse poterant, de quibus Scriptura in subsequentibus commemorat, cum dicat: *Et culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum (Ezech. XLVI).* Ad viam autem Aquilonis porticus exterior unum ejusdem quantitatis spatium tantummodo habebat, quod ei ab orientali latere adhærebat. Nam ab occidentali latere gazophylacia coherencia habebat. Constat autem et australem porticum exterioris atrii ab orientali latere simile spatium ad idem officium habere, et gazophylacia ei ab alio latere adhærere. De similibus ergo similia æstimamus, et idcirco duobus porticibus interioris atrii hinc inde utrum utrobique simile spatium in coquinarum officium relinquimus. Post hæc gazophylacia cantorum quinquaginta cubitorum tam longitudinis quam latitudinis ordinamus, ut secundum longitudinem eorum sic sit et latitudo eorum, sicut de quibusdam gazophylaciis legimus. Nam de longitudine omnium gazophylaciorum atrii exterioris una sententia datur, cum longe post in sequentibus dicitur: Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris quinquaginta cubitorum. Post ista gazophylacia cantorum interjecta quadam via decem cubitorum latitudinis ordinantur hinc inde quindecim gazophylacia in via orientali, ut sint, sicut scriptum est, triginta in circuitu pavimenti. Erant autem similiter quindecim ab uno tantum latere, id est ab orientali parte tam in via aquilonari quam in via australi. Sunt vero a frontibus interiorum portarum, ut postea dicitur usque ad locum vulgi, centum quadraginta cubiti. Ex his si demus muro cubitos quinque cæ-

teris per quindecim æqualiter divisas, inveniemus unumquodque gazophylacium novem cubitos latitudinis tenere. Sequitur :

Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, et latitudine centum cubitorum per quadrum, et altare ante faciem templi. Ex hoc loco satis patet quod interioris atrium secundum latitudinem totum illud centum cubitorum spatium tenebat, quod erat medium in illis quingentis cubitis, quos ab Aquilone in Austrum murus ille quingentorum cubitorum includebat. Sed quia orientales porticus cæteris porticibus similes per omnia mensuras habebant, ejusdemque longitudinis atrium includebant, totidemque gradibus assurgebant, constat procul dubio eorum mensuram usque ad medium centenarium se extendere, et ab ejus initio interioris atrium initium sumere. Sed quot ex illis centum cubitis versus Occidentem secundum plani considerationem dico intra se apprehenderit, nondum ex prædictis puto posse probare. Nam, licet versus illam etiam partem centum cubitos superficietenus haberet, quid tamen vel quantum de illo medio centenario ab Occidente secundum rationem plani tumor montis detraxerit, qui ibi ad eam partem attollebatur, necdum patet. Centum siquidem cubitorum linea una jacens, et alia oblique se erigens ab eodem puncto emergentes in eundem cathetum non concurrunt, nec secundum planum æquale spatium includunt, sed hæc quomodo se habeant ex sequentibus patebunt. Et altare, inquit, ante faciem templi. Hoc idcirco hic adnectit, quia altare in hoc atrio fuit quod ante templum jacuit. De hujus mensura nihil hic dicitur, sed longe inferius subtiliter explicatur. In hoc atrio facimus aquam illam, quæ de templo egrediebatur decurrere, et a dextro altaris descendere. Circa atrii vero inferiora in quatuor eam secamus, et per medias coquinas traducimus, ita ut per ante gazophylacia transeat, ut sit ubi holocaustum lavari queat, quemadmodum scriptum est: *Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum, et ibi lavabant holocaustum.* Horum omnium quæ diximus in novissima, et magna figura, sicut ibi videri potest, formam et exemplar latius expressimus.

CAPUT XIII.

De quantitate vel ædificiorum quæ templo adjacebant.

Quia igitur de anteriori hujus ædificii parte interiori quæ dicenda videbantur explevimus, nunc ad occidentalem ejus partem describendam stylum vertimus, et quæ de prædictis ad prædicta supplenda fuerint loco suo supplebimus. Libet hic, sicut et supra, in descriptione porticuum hinc inde Scripturæ testimonia in unum colligere, et describendorum ædificiorum situm, modum et ordinem ex eorum collatione astruere, et quid ex his sentiendum sit, hinc auctoritate, hinc ratione probante monstrare. Sicut superius docuimus, templum cum sua porticu

post atrium interius ab occidentali ejus latere eminebat, et per alia tria latera idem templum tres domos cum suis porticibus, interjecto tamen quodam atrio, habebat, quarum unaquaque centum cubitos longitudinis tenebat. Nam de eo ædificio quod ad dorsum templi ab Occidente fuit, quod et separatam Scriptura vocare consuevit, ex eo quod nulli cæterorum cohæsit, legitur : *Et mensus est domus longitudinem centum cubitorum, et quod separatam erat ædificium, et parietes ejus, longitudinis centum cubitorum.* De cæteris autem ædificiis quæ ex utroque latere erant subinfertur, cum dicitur : *Et mensus est longitudinem ædificii contra faciem ejus quod separatam erat ad dorsum, ethecas ex utraque parte centum cubitorum.* Dum enim centum cubitorum longitudinis ædificium ex utraque parte mensurari dicitur, ejusdem longitudinis ædificium utrinque fuisse comprobatur. Ecce de tribus domibus; videamus nunc de earum porticibus. Quod apud aquilonare ædificium porticus esset, Scriptura manifestat, cum dicat : *Ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora, quia supportabant porticus quæ ex illis eminebant de inferioribus et de mediis ædificii.* Quod autem hoc de aquilonari ædificio, ejusque porticu dictum sit circumstantia litteræ patenter ostendit, sicut postmodum in expositione litteræ manifestum erit. Hanc quam prælocuti sumus porticum quinquaginta cubitorum fuisse possumus sane inde convincere, quod ejus peribolus, id est, murus qui ejus gazophylacia quæ ipsam supportabant cingebat, legitur quinquaginta cubitorum fuisse : *Et peribolus, inquit, exterior secundum gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia, longitudo ejus quinquaginta cubitorum, quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris quinquaginta cubitorum.* Hujus porticus latitudo postea exprimitur in eo quod alio loco scribitur : *Secundum longitudinem eorum sic et latitudo eorum.* Illud sane ex hujus porticus gazophylaciorumque ejus descriptione consequens est, quod et ampliori ratione ex aliis eidem locis probari potest, quia aquilonare ædificium gazophylacia in suis inferioribus, cœnacula in superioribus haberet. Nam frustra ejus porticus quinquaginta cubitis a terra emineret, nisi et cœnaculum post se haberet quod sibi congrua altitudine responderet. Quid enim ait Scriptura de hujus ædificii porticibus? *Propterea, inquit, eminebant de inferioribus et de mediis ædificii a terræ cubitis quinquaginta.* Denique horum gazophylaciorum quæ in inferioribus ædificii erant comparatione, murus qui gazophylacia porticus amplectitur, peribolus exterior nominatur, eo quod atrio exteriori vicinior, imo etiam immediate jungitur. Hæc autem porticus juncta erat porticui aquilonari interioris atrii, unde et scriptum est : *Ubi erat porticus juncta porticat triplici.* Sed ab ea porticu atrii interioris si ei mensuræ quam intra parietes habuit de qua sola superius locuti sumus quinque cubitos quasi præ

muri spissitudine adjicimus, procul dubio usque ad vulgi locum ducentos quindecim cubitos invenimus. Ab eo itaque loco prædicta domus cum sua porticu versus Occidentem in centum quadraginta quinque cubitos se extendebat, ultra quod usque ad eundem vulgi locum, adhuc septuaginta cubiti supererant. In ea enim parte, sicut postmodum docebitur, qua conjunctæ erant, communem parietem habebant, et idcirco non centum quinquaginta, sed tantummodo centum quadraginta quinque cubitos tenebant. Inter hoc ædificium et templum erat quoddam spatium centum cubitorum longitudinis, et quinquaginta cubitorum latitudinis. Cujus mensura determinatur cum dicitur : *In facie longitudinis centum cubitos ostii Aquilonis, et latitudinis quinquaginta cubitos.*

B Quidquid autem de aquilonaris ædificii modo atque mensura diximus, totum de australi ædificio juxta eandem similitudinem sentire debemus, quod quidem ex his quæ superius jam dicta sunt satis patere putamus. Habemus jam quousque hæc ædificia cum porticibus suis extendebant, sed nondum constat quantum intercederent includebant. Sed hoc sane, ut arbitror, palam erit, cum constiterit quomodo illud ædificium, quod separatam dicitur, inter hæc duo ordinatum fuit. Habebat sane centum cubitos longitudinis et octoginta cubitos latitudinis. Nam intra parietes nonaginta cubitos longitudinis, et septuaginta latitudinis habebat et paries ipse undique per circuitum quinque cubitorum erat, sicut Scriptura demonstrat : *Et quod separatam erat ædificium, versumque ad viam respicientem ad mare latitudinis septuaginta cubitorum. Paries autem ædificii quinque cubitorum erat latitudinis per circuitum, et longitudo ejus nonaginta cubitorum;* unde et inferitur : *Et mensus est domus longitudinem centum cubitorum, et quod separatam erat ædificium et parietes ejus centum cubitorum.* Ad dorsum itaque templi prope murum qui dividebat vulgi locum situm erat, et longitudinem suam absque omni dubio in Aquilonem et Austrum extendebat. Sed latitudinem suam ab Occidente in Orientem expandebat. Quia igitur ultra prædicta ædificia altrinsecus jacentia spatium septuaginta cubitorum tantummodo fuit, necesse est ut latitudo ædificii quod octoginta cubitorum existit prædictorum ædificiorum intercederentem ex magna sui parte occupaverit. Longitudo igitur separati ædificii inter prædictas illas domos extenditur, et adhuc utrumque spatium viginti cubitorum adjicitur, propter illud, quod de eorum gazophylaciis legitur : *Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique.*

D Constat igitur inter duo ædificia quæ templo adiacebant hinc inde spatium centum quadraginta cubitorum secundum planum utique inclusum fuisse. Domus autem aquilonaris sicut et australis porticum suam non contra medium, sed contra exteriorem, sive inferiorem sui partem habuit, et ab Aquilone utraque ab una et eadem linea incipit. Nam ubi gazophylacia quæ hujus domus porticum suppor-

tabant describuntur, statim de eorum introitu a-
 netitur: *Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab
 Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori in lati-
 tudine periboli atrii quod erat contra viam orienta-
 lem in facie ædificii separati.* Hoc atrium, cujus hoc
 loco mentionem facit, aquilonaris domus profecto
 ab Aquilone habuit, a qua domo usque ad vulgi
 locum, latitudinem suam in Aquilonem extendit.
 Non igitur contra hujus atrii latitudinem quin-
 potius contra domum dicta gazophylacia introitum
 haberent nisi porticus cum sua domo ab aquilo-
 nari plaga ex uno loco inciperet. Ab aquilo-
 nari autem latere ejusdem porticus usque ad interi-
 rius atrium centum cubiti erant, quorum quinquaginta
 ejus latitudo tenebat. Deinde interjecta quada-
 dam deambulatione decem cubitorum latitudinis
 prædictum illud gazophylacium cantorum incipiebat,
 et se usque ad vicesimum cubitum atrii interioris
 extendebat. Unde constat quia ejus longitudo
 quinquaginta cubitorum erat. Hoc gazophylacium
 in subsequentibus describitur, cum dicitur: *Et in-
 duxit me in gazophylacium quod erat contra separatum
 ædificium, et contra ædem vergentem ad Aquilone-
 nem in facie longitudinis centum cubitos ostii Aquilo-
 nis, et latitudinis quinquaginta cubitos contra viginti
 cubitos atrii interioris, et contra pavimentum stratum
 lapide ubi erat porticus juncta porticui tri-
 plici.* Palam esse puto quomodo hoc gazophylacium
 contra ædificium separatum erat, vel quomodo in
 facie interstitii centum cubitorum longitudinis, et
 quinquaginta cubitorum latitudinis erat. Quod
 templum et aquilonare ædificium interjacebat, si
 hoc gazophylacium usque ad vicesimum cubitum
 atrii interioris se extendebat. Palam nihilominus
 quomodo contra ædem vergentem ad Aquilonem
 erat, si a decimo cubito post illius ædis porticum
 incipiebat. Sed illud modo oportet considerare quod
 contra pavimentum atrii exterioris dicitur esse et ne
 aliud quam aquilonare pavimentum atrii exterioris
 intelligere possimus, litteræ illius adjectione con-
 stringimur, in eo quod legimus: *Ubi erat porticus
 juncta porticui triplici.* Nam apud orientalem regio-
 nem nusquam invenimus porticum junctam porticui.
 Sed aquilonaris porticus atrii interioris, ut ex supe-
 rioribus patet, ab Oriente habebat gazophylacia
 cantorum, ab Austro interius atrium, ab Aquilone
 hoc de quo modo loquimur pavimentum. Patet
 ergo quod porticus, quæ huic porticui juncta fuerat,
 ei procul dubio ab Occidente adhærebat, et ex parte
 eam tangens, et ex majore sui relinquens, versus
 Aquilonem se extendebat, et hoc pavimentum ab
 Occidente limitabat. Ut igitur prædictum gazophy-
 lacium contra hoc pavimentum possit aliquam sui
 partem habere, oportet ipsum triplici porticum
 adhærere, quin potius communem parietem cum
 ea in ipso conjunctionis loco habere. Post quem
 parietem si porticus aquilonaris domus incæpit,
 dareturque post parietem habuit, profecto gazo-
 phylacium in tantum dicto pavimento oppositum

A fuit, quantum spissitudinis ejus murus habuit.
 Quod autem illa quam diximus deambulatione ante
 ipsum gazophylacium fuerit, Scriptura subsequen-
 ter ostendit, cum subjungit: *Et ante gazophylacia
 deambulatio decem cubitorum latitudinis.* Nec nos
 movere debet quod idem ædificium, modo gazophy-
 lacia, modo gazophylacium dicitur, sicut eadem
 porticus modo vestibula, modo vestibulum nomi-
 natur. Nam unum ad distinctiones, aliud ad totum
 referatur.

Notandum sane quod in eo loco ubi aquilonaris do-
 mus et ejus porticus faciebant angulum ante prædictum
 gazophylacium, et hunc deambulationis locum, locus
 quidam erat triginta cubitorum longitudinis et vi-
 ginti cubitorum latitudinis, de quo quod videbitur
 suo loco dicitur. Nam secundum quod ex superio-
 ribus patet, quoniam ab orientali latere ejus gazophy-
 lacii usque ad aquilonare ædificium quinquaginta
 cubiti tantummodo erant, ipsum quidem gazophyla-
 cium plus quam triginta cubitos latitudinis habere
 non poterat, ubi viginti cubitos superesse oportuit,
 ut constaret quod Scriptura de his gazophylaciis
 quæ circa templum jacebant, dicit: *Et inter gazo-
 phylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu
 domus undique.* Constat autem quia ab eodem orien-
 tali latere ejusdem gazophylacii usque ad terminum
 sanctificati quingentorum cubitorum ducentum vi-
 ginti cubiti erant, quorum triginta, ut dictum est,
 latitudo gazophylacii prædicti tenebat. Deinde spa-
 tium seu atrium quod inter ipsum et ædificium se-
 paratum juxta longitudinem templi se extendebat,
 centum cubitos secundum prædictam Scripturæ au-
 thoritatem occupabat. Latitudo autem ædificii sepa-
 rati octoginta cubitos habuit, a quo loco decem
 cubitorum latitudo superfuit. Quorum quinque, ut
 postea monstrabitur, muri latitudo tenebat: nam
 cæteros quinque via quædam habebat, quæ inter
 ipsum murum et ædificium media jacebat. Sed si hi
 numeri in unum conveniunt, procul dubio in du-
 centos viginti consurgunt. Nunc est facile videre
 quousque templum se extendit, quod cum suo vesti-
 bulo, quemadmodum in posterioribus docetur,
 centum cubitorum longitudinis fuit. Sed quia vesti-
 bulum templi sine dubio atrio interiori adhærebat,
 ab eadem lineâ ipsum et præscriptum gazophyla-
 cium incipiebat. Sed quia gazophylacium, ut dictum
 est, et ante positum atrium centum triginta cubitis
 usque ad ædificium separatum se extendebat, et
 templum cum vestibulo suo centum cubitos tantum-
 modo tenebat, constat quia inter templum et ædifi-
 cium separatum interstitium fuerit triginta cubitorum.

CAPUT XIV.

*De situ vel ratione cæterorum ædificiorum quæ ad oc-
 cidentalem plagam erant.*

Sed ut ad cætera quæ adhuc restant describenda
 transeamus, ultra porticum jam sæpèdicti aquilo-
 naris ædificii ab Aquilone erant decem gazophylacia

e regione ipsius porticus versus Aquilonem usque ad murum exteriorem juxta pavimenti latus ordinata, longitudinis secundum longitudinem porticus cubitorum quinquaginta. Hæc sunt illa gazophylacia atrii exterioris, de quibus Scriptura similitudinem trahit, ubi ipsius porticus, seu gazophylaciorum quæ sub ipsa erant longitudinem describit, cum dicit : *Et peribolus exterior secundum gazophylacia quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia, longitudo ejus quinquaginta cubitorum, quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris quinquaginta cubitorum.* Secundum gazophylacia, inquit, quæ erant ante gazophylacia. Ante quæ gazophylacia, quæso, nisi ante ea de quibus tunc agebat, et multa jam dixerat, quæ sub porticibus erant, et ipsas, ut ibi dictum est, aquilonaris ædificii porticus supportabant? Ante porticum igitur prædictam esse describuntur, et atrii exterioris eadem ipsa gazophylacia dicuntur, ut ubi fuerint aperte determinetur. Inter hæc tamen gazophylacia, et adjacentem porticum, via quædam interjecta erat latitudinis, ut arbitrator, quinque cubitorum, ubi erat introitus ad gazophylacia quæ erant ante ædificium separatum. Descriptis namque gazophylaciis quæ porticus supportabant, de hoc statim introitu adnectitur, cum dicitur : *Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori in latitudine periboli atrii quod erat contra viam orientalem in facie ædificii separati.* Hic sane est ille introitus de quo superius jam aliqua locuti sumus. Ab hac via usque ad murum exterioris atrii erant nonaginta cubiti. Qui si per x gazophylacia dividantur, unumquodque eorum novem cubitorum latitudinis invenitur. Quod autem dictum est de plaga aquilonari, intelligendum est per omnia juxta eandem similitudinem de plaga australi. Erant itaque decem gazophylacia ex parte una, et decem ex parte alia. Hæc sunt viginti illa gazophylacia, ut credimus, de quibus in sequentibus legimus. Ecce in istis gazophylaciis eandem mensuram invenimus quam in superioribus illis, quæ in novem cubitos extendimus, ut sint omnia unius latitudinis, sicut sunt, et unius longitudinis. Restat nunc de illa porticu seu vestibulo ædificii separati dicere quod inter aquilonarem domum et exteriorem murum ei adhærebat ab Aquilone. Quam autem vestibulum habebat, Scriptura illa determinat. Quæ via erat ante vestibulum separatum. Hoc itaque vestibulum, vel porticus tam longitudinis, quam latitudinis quinquaginta cubitorum erat, et sub se gazophylacia habebat, et super illa de inferioribus, et de mediis ædificiis eminebat, et a superiori ejus latere, id est ab Oriente, deambulationem, seu viam, decem cubitorum latitudinis habebat. Quod totum paucis quidem verbis Scriptura determinare videtur, ubi legitur : *Et erant ante ædificium gazophylacia, et via ante faciem eorum juxta similitudinem gazophylaciorum quæ erant in via Aquilonis.* Si gazophylacia ista, et via ante posita per omnia simi-

litudinem habebant eorum quæ ad viam aquilonis erant : ergo ista sicut et illa conjuncte sibi domui sub porticu, et simili modo adhærebant, et quidquid de illis sibi in situ, qualitate et quantitate legimus juxta propositam similitudinis normulam ad ista accommodare debemus.

Et nota quod, quamvis alia gazophylacia ad viam Aquilonis essent, ad illa intelligenda circumstantia litteræ constringit, de quibus proximo loco tractaverat, et non illa de quibus nihil dixit. Viam autem Aquilonis pro amore suo nominat viam quæ ab Aquilone de porta per portam ad interiora tendebat, quæ quidem via per ante situm prædictorum gazophylaciorum transibat. Sed ultra ædificium separatum decem cubitos superesse superius docuimus, quos partim muro, partim viæ interjectæ superius assignavimus. Porticus itaque ipsius eodem modo ultra se ab Occidente decem cubitos habebit, si ad similitudinem aquilonaris ædificii contra exteriora domus sita fuit. Et quia ultra aquilonarem domum septuaginta cubiti ad Occidentem fuerunt, inter ipsam utique, et separatum vestibulum decem cubiti erunt, ut ad similitudinem superioris porticus teneat, et hæc porticus quinquaginta cubitorum spatium, et habeat a superiori seu interiori sui parte deambulationem decem cubitorum. Ab inferiori autem seu exteriori sui parte viam quinque cubitorum esse secundum superiorem modum debemus intelligere, ut hoc vestibulum habeat gazophylaciorum suorum introitum subter se, id est ab inferiori et exteriori sui latere ad similitudinem porticus supradictæ. Sed et ut in hoc quoque utrinque una similitudo concurrat, attende ubi separatum ædificium cum hoc ejus vestibulo angulum faciat, et invenies hic quemadmodum ibi spatium quoddam triginta cubitorum longitudinis, et viginti cubitorum latitudinis. Hic est ille locus de quo longe post legitur in subsequentibus : *Et erat ibi locus vergens ad Occidentem, et dixit ad me : Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro delicto et pro peccato, ubi coquent sacrificium ut non efferant in atrium exterius, et sanctificetur populus.* Quia autem iste coquendi locus in atrio illo fuerit, quod gazophylacia sanctuarii habuerit, Scriptura sane diligenter requisita latere non sinit. Attende namque quid ibi præmittitur ubi iste locus describitur : *Et introduxit me, inquit, per ingressum qui erat ex latere portæ in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes quæ respiciebant ad Aquilonem.* Et additur : *Et erat ibi locus vergens ad Occidentem.* De his autem gazophylaciis alias legitur : *Gazophylacia Aquilonis, et gazophylacia Austri quæ sunt ante ædificium separatum, hæc sunt gazophylacia sancta in quibus vestiuntur sacerdotes qui appropinquant ad Dominum in Sancta sanctorum. Ibi ponent Sancta sanctorum, et oblationem pro peccato et pro delicto.* Profecto si hos, vel alios Scripturæ locos diligenter discutimus, nullum alium prædictæ coquinæ locum invenire poterimus, nisi quem antea designavimus.

Notandum sane quod de hoc loco dicitur, quia **A** *casset vergens ad Occidentem. Ex quibus verbis manifeste colligitur quod mons quidem post tergum templi ad inferiora vergebat, ubi ædificium separatum gestabat. Diximus jam quod designatus ille locus triginta cubitos habuerit longitudinalis, et viginti cubitos latitudinis. Horum medietas triginta cubitorum longitudinalis, et decem cubitorum latitudinis, quæ ædificio separato adhærebat coquinas habebat, reliquam medietatem illa scilicet decem cubitorum latitudinis deambulatione tenebat, ita ut via illa per ante faciem coquinarum transiret, et se in ea parte in atrium sanctuarii reflecteret. Juxta hanc similitudinem per omnia credimus, et illud superius designatum ejusdem magnitudini spatium coquinas habere, et illam decem cubitorum deambulationem per ante earum faciem se in atrium sanctuarii reflectere, et ad templum respicere.*

Sed quidquid de aquilonari latere diximus totum hoc de australi latere in ædificiorum situ, et modo juxta eandem similitudinis congruentiam (intelligere debemus, secundum quod de eo legimus: *Et omnis introitus eorum, et similitudines, et ostia eorum secundum ostia gazophylaciorum quæ erant in via respiciente ad Notum. Ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem ingredientibus. Habebat itaque australis plaga simile vestibulum ante ædificium separatum, similem domum, similem porticum, simile gazophylacium juxta interius atrium. Erat* **C** *itaque una extremitas prædicti gazophylacii contra viginti extremos cubitos atrii interioris, sicut superius dictum est, ex parte una, erat eodem modo et aliud contra viginti extremos cubitos atrii interioris ex parte alia, et inter illa duo interstitium cubitorum sexaginta. In hoc interstitio vestibulum templi situm erat, quod ab Oriente atrio interiori adhærebat, ab Occidente, ut dictum est, templum adhærens habebat.*

CAPUT XV

Quomodo, vel unde colligitur, quæ sit arduitas montis.

Sed quoniam ea quæ de ædificiorum situ interim dicenda videbantur explevimus, locus postulat ut ea quæ ad superiorum expletionem addenda promisimus modo vel ex parte loquamur, et sic ad expositionem litteræ revertemur. Primo itaque consideremus, quot cubitos interius atrium ab Oriente in Occidentem secundum considerationem plani habeat, quod superficietenus in omnem partem absque omni ambiguo centum cubitorum erat, sed illud: *Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, et latitudine centum cubitorum, per quadrum.* Sed, sicut superius monstratum est, ab Aquilone versus Austrum etiam secundum planum centum cubitos hoc atrium includebat. Ducentos autem cubitos hinc, et ducentos

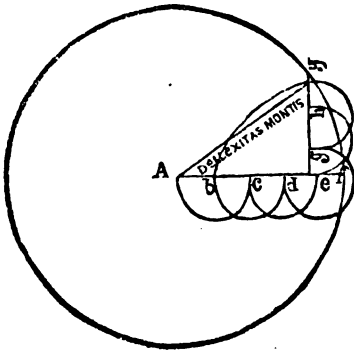
inde, duæ porticus cum interjecto atrio tenebant, et in hunc modum ab una extremitate in aliam quingenti cubiti erant. Propter eandem autem similitudinem, et quantitatem porticum animadvertimus, et orientales porticus cum interjecto atrio ducentos æque cubitos secundum planum occupare, et usque ad centenarium medium se extendere. Omnes ergo interiores porticus juxta unam similitudinem illi medio centenario, et contra ejus medium adhærebant, et quia sexaginta cubitorum mensuram intra parietes tenebant, ab hac mensura in utroque latere viginti cubiti de illo medio centenario supererant.

Sed superius docuimus gazophylacia sanctuarii duobus porticibus interioris atrii, aquilonari videlicet et australi, immediate adhærere, et atrii interioris latus occidentale limitare. Unde constat atrium interius ab Oriente in Occidentem secundum rationem plani non plus quam octoginta cubitos occupare. Sed si orientalis via ab exteriori porta usque ad templi situm uniformiter ascendit, profecto pavementum quod inter duas porticus centum cubitorum jacuit, non plus quam octoginta cubitos secundum considerationem plani obtinebit, quamvis superficietenus centum absque ambiguo habuerit.

Hinc ergo datur intelligere, parietes porticum quemadmodum trium prædictarum domorum quinque cubitorum latitudinis esse. Nam constat unamquamque quinquaginta cubitos tantum intra parietes habere. Hæc erat causa cur superius quinque cubitos muro deputandos censuimus, cæteros quinque viæ deputavimus ex illis decem quos ultra ædificium separatum esse deprehendimus.

Hoc loco sane illud admonere volumus, quod ubique pro certo, et quasi pro regula tenere debemus, quoniam sive in plano, sive in pendulo quolibet ædificium situm sit, nihil ejus mensuræ confert, vel detrahit. Quidquid enim de ædificiorum mensura Scriptura docet, etiam secundum plani considerationem accipere oportet. Quoniam ergo aquilonares porticus, seu etiam australes orientales porticibus in mensura et qualitate per omnia **D** similes suere, oportet de interjectis pavementis similia æstimare, et non nisi octoginta cubitos, secundum planum occupasse. Hoc tamen inter ista et orientale et pavementum fuit, quod illud secundum unam dimensionem octoginta cubitos, ut dictum est, habuerit, secundum aliam vero dimensionem centum cubitos, etiam secundum planum possedit. Istorum autem mensura secundum unam dimensionem octoginta cubitorum, secundum aliam autem octoginta quinque cubitorum, juxta plani considerationem fuit. Nam hæc duo pavimenta ab una et eadem linea qua et interius atrium videntur incipere ab Oriente, quinque tamen cubitis, ultra ejus terminum videntur se extendere ab Occidente, quod ex supe-

rioribus evidentissimum est intelligere. Ad similitudinem tamen interioris atrii possunt ipsa etiam in eam partem centum cubitos superficetenus habere. Elevantur itaque a gemino latere aquilonare, et australe pavementum, sed orientale quidem et interiorius atrium ab uno latere tantum. Si autem quæritur de interiori atrio quantum ab una parte elevabatur, facile hoc et absque scrupulo a geometricæ disciplinæ perito deprehenditur. Absque dubio atrium, quod octoginta cubitos habuit in base, et centum in superficie sexaginta cubitis excelsius fuit in eminentiori parte. Hujus rei certissimas regulas tradere possumus, sed simplicioribus onerosi esse mememus. Dabimus interim hujus rei aliquod documentum, per quod possit quisvis quantumlibet simplex assertionis nostræ capere experimentum.

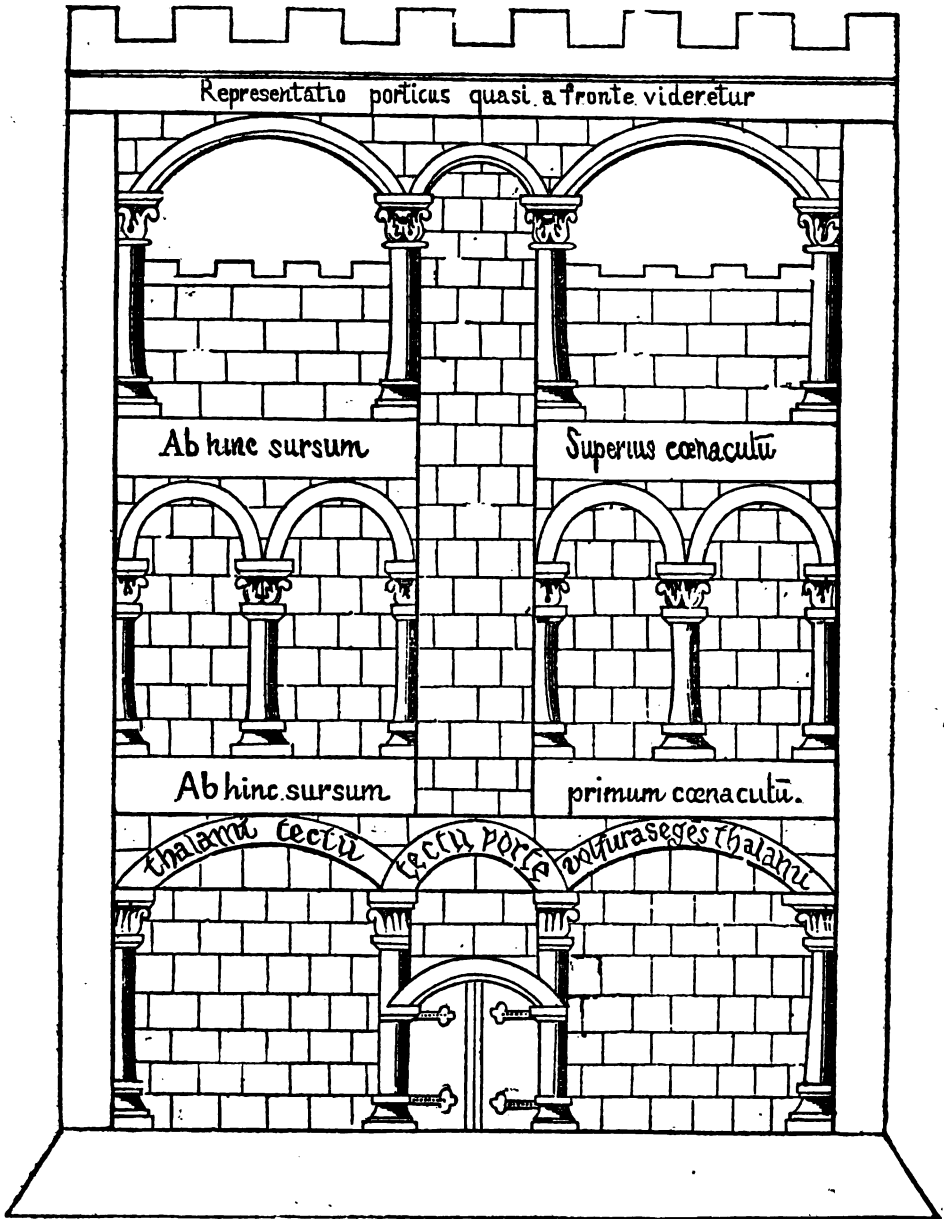
Protrahatur cujuslibet magnitudinis linea in quinque æquas sectiones divisa, et ad singulas sectiones singulis litteris insignita. Sitque linea jacens A B C D E F. Supra hanc ad quartam sectionem, id est, super E alia linea erigatur, ita ut in nullam partem pronior inclinetur, sed hinc inde rectos, et adinvicem pares angulos efficiat, et tres mensuras prædictis sectionibus singulas singulis æquales contineat. Sitque linea super E erecta E G H K. Protrahatur adhuc tertia linea de A in K oblique elevata. Hoc itaque facto accepto circino, si primam et tertiam lineam, id est, A F et A K æquales inveneris, assertionis nostræ fidem proprio experimento tenebis. Ponatur itaque ut unaquæque sectio sit viginti cubitorum. Erit ergo A F, id est, prima linea cubitorum centum, et A K ejus videlicet æqualis, id est, tertia linea erit totidem cubitorum. Linea vero erecta, id est, E K, habebit cubitos sexaginta. Atrium igitur, quemadmodum dictum est, quod octoginta cubitos habuit in base, et centum cubitos in superficie absque dubio sexaginta cubitis elevatior fuit in eminentiori parte, cujus rei formam manifeste habes in triangulo A K E. Hujus autem trianguli basim, id est, lineam jacentem, ejus quæ hypotemismam, id est, lineam inclinatam si quantumlibet pro-

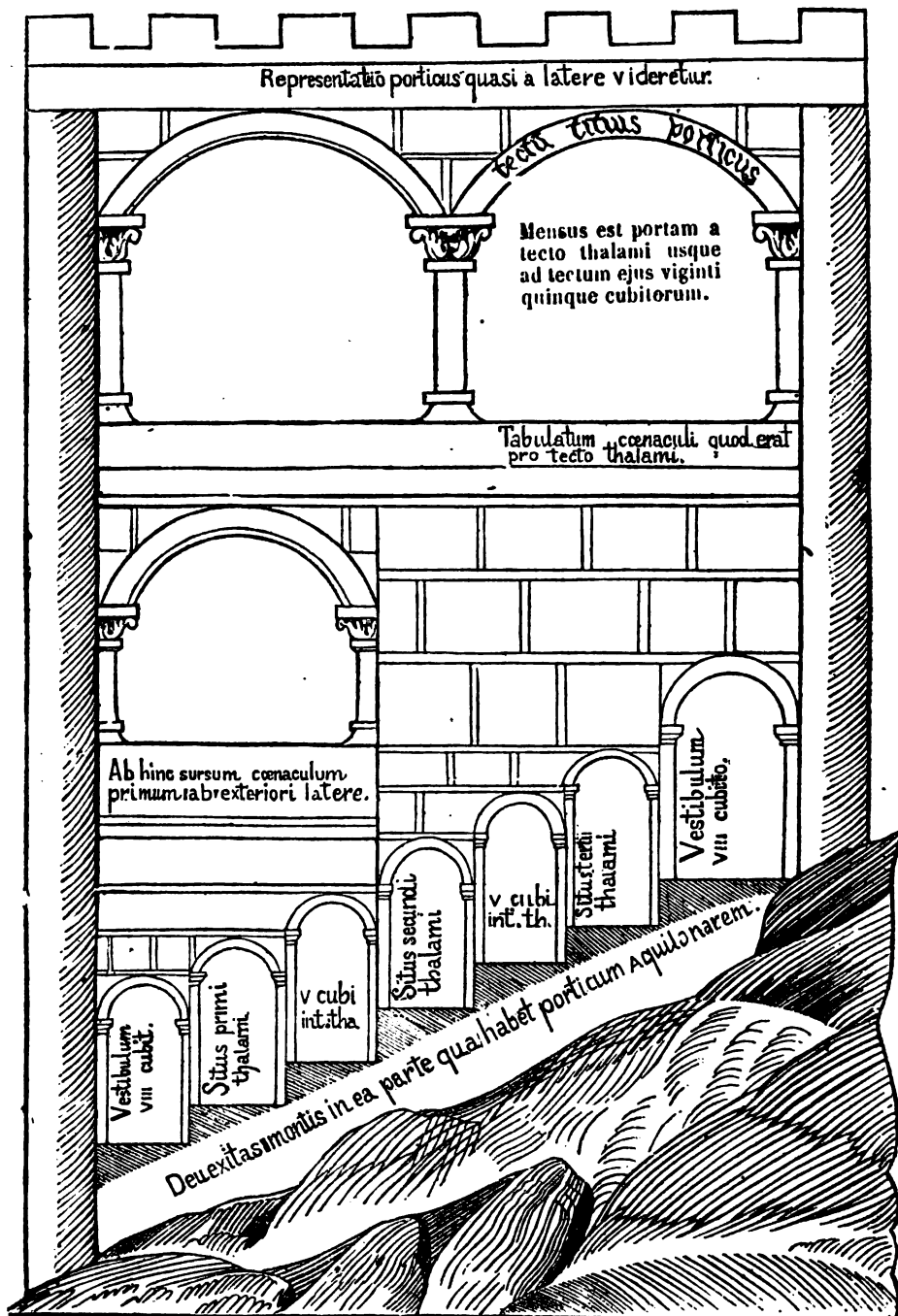
A traxeris, et eis cathetum, id est, lineam orthogonally erectam applicaveris, cujusunque magnitudinis triangulos effeceris, tres ejus lineas eadem sibi semper proportione respondere videbis. Nam semper erit hypotemisa ad basim sexquiquarta, et basim ad cathetum sexquitertia. Ab exteriori itaque latere orientalis portæ usque ad frontem vestibuli templi altitudo montis ducentis decem cubitis excrevit, si ejusdem montis arduitas in eam partem uniformiter ascendit. Quoniam igitur quælibet porticus ab exteriori latere usque ad interiorius lateris sexaginta cubitos tenebat, terra ab interiori latere secundum prædictum arduitas tenorem quadraginta quinque cubitis eminentior erat. Septem autem, vel octo ascensionis gradus, de quibus superius legimus, solam muri latitudinem, quæ quinque cubitorum, vel septem pedum et semis erat tenere credimus, ita ut ad singulos pedes gradus sit, et octavus gradus aliis septem connumerari, vel non connumerari possit.

Hinc est, quod de australi porticu exteriori legitur: *Et in gradibus septem ascendebatur ad eam*; et item de australi interiori: *Et octo gradus erant quibus ascendebatur per eam*. Nunquid extra eam erant in quibus ascendebatur ad eam et intra eam erant in quibus ascendebatur per eam, ita ut latitudo quinquaginta cubitorum, quæ intra parietes, erat octo gradus tantummodo habeat? quis sic sapiat? sed eis ipsis gradibus ascendebatur ad eam et per eam quos muri latitudo tenebat. In ipsis ascendebatur per eam, quia murus de ipsa erat, et in ipsis ascendebatur ad eam, quia per ipsos ad ejus interiora aditus erat.

Nunc itaque quanta sit altitudo nunc usque porticus ex prædictis conjicere possumus. Porta namque interior, ut legimus, tredecim cubitos altitudinis habuit, quibus si illos duos cubitos adjungimus, quos porta, ut superius dictum est, in fronte usque ad cœnaculum habuit, in decimum quintum numerum summa consurgit. A tecto autem thalami, id est, a pavimento cœnaculi usque ad tectum portæ fuerunt, ut legitur, cubiti viginti quinque. Jungantur isti viginti quinque superioribus, et quadraginta habemus. His omnibus et adhuc supra tectum ipsius portæ quasi ad propugnacula facienda quinque cubitos adjicimus, et sic quadraginta quinque cubitos altitudinis ab interiori parte implemus. Erat autem, ut superius dictum est, quadraginta quinque cubitis demissior in exteriori latere, et secundum hoc tota ejus altitudo ab exteriori parte videtur in nonaginta cubitos consurgere. Videtur vero ab exteriori parte duo cœnacula, unum autem ab interiori parte habere, et de tertio et intimo thalamo dicitur esse:

Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum ejus.

CAPUT XVI.

Descriptio templi ipsiusque vestibuli.

Et introduxit me in vestibulum templi et mensus est vestibulum quinque cubitis hinc et quinque cubitis inde. Quod dicit hinc et inde, non circa templi, sed vestibuli portam debemus intelligere. Latitudo autem portæ, ut postea legitur, decem cubitorum fuit. Unde constat quia tota longitudo vestibuli, ut postea

determinatur, viginti cubitorum fuerit. Sequitur

Et latitudinem portæ trium cubitorum hinc, et trium cubitorum inde. Si usum loquendi consulimus, nomen portæ ad triplicem sensum accommodare consuevimus. Nomine enim portæ aliquando designamus ipsum ostium quod aperitur et clauditur. Aliquando ipsum hiatum seu aditum per quem transitur. Aliquando ipsum ambitum quo hiatum ipse cingitur.

ea videlicet pars muri quæ ostium amplectitur, et reliquo parieti in materia vel formæ ornatus causa dissimilis et supereminens cernitur. Aliter enim atque aliter intelligimus cum audimus, vel legimus portas civitatis iudit, vel in porta civitatis stetit, vel portas civitatis vario marmore et variis cælaturis ornavit. Hujusmodi æquivocatione et hoc loco sensus confunditur, nisi subtiliter discernatur. Sed constat ex sequentibus latitudinem portæ decem cubitorum fuisse, et latera portæ (id est utramque valvæ) quinque cubitos latitudinis tenere. Quod ergo hoc loco legitur, mensus est latitudinem portæ trium cubitorum hinc, et trium cubitorum inde, secundam tertiam acceptionem oportet intelligere. Mensus est itaque latitudinem portæ trium cubitorum, id est ipsum murum variis cælaturis usque in id spatii ornatum. Quem etiam sensum Scriptura ipsa videtur determinare in eo quod dicit hinc et inde. Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, et latitudinem undecim cubitorum. Longitudo vestibuli juxta latitudinem templi extendebatur, et idcirco utriusque una mensura invenitur, et octo gradibus ascendebatur ad eam, hoc est ad portam, et columnæ erant in frontibus una hinc et una inde. Has columnas credimus sitas hinc inde, e regione contra tres prædictos cubitos portæ ubi mensus est latitudinem trium cubitorum hinc, et trium cubitorum inde. *Et introduxit me in templum, et mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc, et sex cubitos altitudinis inde latitudinem tabernaculi (Ezech. xli).* Videant illi quomodo hunc locum de tabernaculi latitudine intelligant, qui de tabernaculi constructione disputant. Nam id hoc loco determinare non potest præsentis negotii esse. Quod autem dicitur frontes mensurasse sex cubitorum latitudinis hinc, et sex cubitorum altitudinis inde, possumus hoc modo intelligere: Primo mensus est quantum latitudinis in latere portæ fuerit usque ad parietem ligneum qui latera quæ postea describuntur ab interiori portæ portavit. Secundum metitur non quid latitudinis ex alio latere existerit: nam hoc ex jam sumpta mensura perpendit, sed quid altitudinis a superioribus portæ usque ad primum cœnaculum fuerit; sed si explicatio valvæ decem cubitos habuit, et latitudo templi intra parietes solummodo viginti cubitorum fuit, consequens est ut ejecturas illas hinc et inde ad quas valvæ reverberabantur, quando porta claudebatur, intelligamus unius cubiti latitudinis esse, et ipsum hiatum inter ejecturas ipsas octo cubitos habere. Alioquin non possumus hinc inde sex cubitos invenire. Sequitur: *Et latitudo portæ decem cubitorum et latera portæ quinque cubitorum hinc, et quinque cubitorum inde.* Ecce quod de portæ, seu valvarum latitudine superius diximus. Post hæc longitudo et latitudo ipsius templi determinatur cum dicitur: *Et mensus est longitudinem quadraginta cubitorum, et latitudinem viginti cubitorum.* Descripta exteriori domo, ad interiorum domum transit, et quod dicitur sanctum sanctorum in

his verbis describit: *Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte duos cubitos, et portam sex cubitorum.* Sicut in superiori descriptione primo loco mensus est latitudinem portæ trium cubitorum hinc et trium cubitorum inde, sic hic primo omnium mensus est duos cubitos in fronte, eam videlicet muri partem quæ ad portæ ornatum videbatur pertinere.

Notandum autem quod ejusmodi ornamenti ambitus tam hujus quam superioris portæ videtur esse per tres partes cingere, hoc est a superioribus, et ab utroque latere. Sed ad superiorem portam in utroque latere mensura sumitur, et quid de superioribus portæ sentiendum sit tacite innuit. Illic autem videtur qui metitur in superioribus portæ mensuram capere, et quid de utroque latere sentiri debeat innuendo ostendere, hoc esse videtur quod ibi metiri dicitur hinc et inde, hic autem in fronte. Sequitur:

Et portam sex cubitorum, et latitudinem portæ, septem cubitorum. Si ejecturæ hinc et inde circa hiatum ad quas valvæ reverberabantur non unius cubiti, sicut superius, sed dimidii esse intelligantur, manifestum erit quod dicitur. Quod igitur dicit portam sex cubitorum, ipsum hiatum inter ejecturas intelligere. Quod autem adjungit, et latitudinem portæ septem cubitorum, ad latitudinem valvarum oportet referre. Si enim hiatus inter ipsas ejecturas sex cubitorum fuit, et ejecturam dimidii cubiti hinc inde habuit, manifestum est quia copula valvarum septem cubitos latitudinis tenuit. Superius dixit quid latitudinis in latere portæ fuerit, sed quantum latitudinis hiatus habuerit aperte non dixit, quod tamen subintelligendum reliquit. Illic autem e converso mensuram hiatus determinavit, et quid latitudinis in utroque latere habuerit subintelligendum dedit. Nam, si hiatus ipse in sex tantum cubitos extenditur, procul dubio ab utroque latere septem cubiti latitudinis inveniuntur. Quæ autem eadem latitudo in superioribus portæ, et in latere fuerit superius ostendit. Quam vero hoc loco diversa fuerit, omnino non dicit. Quid ergo aliud videtur tacendo innuere, nisi quod debeamus de similibus similia æstimare? Datur ergo intelligi septem cubitos latitudinis esse in superioribus hujus portæ, sicut et in utroque latere.

Notandum sane quomodo alia aperte dicit, alia tacendo innuit. Et quomodo hunc ipsum dicendi modum alternat, et artis suæ peritiam, ut sic dicam, ostentat. Nam quod primo loco aperte exprimit, hoc in sequentibus cum ad similem locum venerit tacite innuit, et e converso quod in superioribus tacendo innuerat, hoc in sequentibus manifeste determinat. Hoc est quod in cælaturis miramur, ubi nodorum perplexa texuntur. Nam quod in una perplexionum copula superponitur ut appareat, in subsequenti supponitur ut dispareat. Sequitur:

Et mensus est longitudinem viginti cubitorum, et latitudinem viginti cubitorum ante faciem templi.

Quam autem longitudo et latitudo interioris domus in his verbis describitur, subsequenti determinatione ostenditur, cum dicitur: *Et dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum.*

Notandum autem quod hæc mensura longitudinis seu latitudinis, tam exterioris quam interioris domus, æqualis est illi mensuræ quam de templo Salomonis legimus. Dupla vero ad illam quam de tabernaculo invenimus. Sed quoniam Scriptura hoc loco omnino de altitudine tacet, dubitari de exteriori domo potest, cuiam respondere debeat, an templo Salomonis juxta æqualitatem, an tabernaculo fœderis juxta dictam proportionem. Habebit namque cubitos viginti si fuerit dupla ad mensuram tabernaculi, triginta vero si fuerit æqualis ad mensuram prædicti templi. Sed, si dicimus triginta cubitos altitudinis usque ad primum cœnaculum fuisse, oportet ut concedamus portam decem cubitorum latitudinis nimis proceram, et latitudini valde incongruam, id est viginti quatuor cubitorum altitudinem habere. Nam ex prædictis habemus sex cubitos altitudinis tantum supra portam fuisse. Si vero dicatur quod viginti cubitorum altitudo usque ad primum cœnaculum fuerit, consequenter tam exterioris quam interioris domus porta altitudinem aptam et suæ latitudini congruam habebit. Nam exterior decem et quatuor, interior decem et trium cubitorum erit. Ecce quomodo ex altitudine sex cubitorum quam supra portam superius sumpserat, tam utriusque portæ, quam cœnaculi altitudo colligitur, quas aperte non dixerat. Quantum autem spissitudinis murus templi habuerit, determinat cum subjungit: *Et mensus est parietem domus sex cubitorum.* Sequitur: *Et latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.* Per latera ista quæ modo describit, nihil aliud intelligo, quam quædam deambulatoria intus et exterius in duobus templi lateribus per parietem ordinata, erantque ab inferioribus usque ad superiora unum post unum sibi invicem immediate conjuncta. Unde est illud quod sequitur:

Latera autem latus ad latus, bis triginta tria. Et forte latera inde dicta sunt, quod in solis templi lateribus, non autem in frontibus essent. Sed quoniam viginti cubitorum solummodo altitudo sub primo templi cœnaculo fuit, non plus quam tria latera capere potuit. Sicut eniu in sequentibus legitur, a fundamento unius usque ad fundamentum alterius, solum sex cubitorum spatium fuit. Erant itaque tria interius ab imo usque ad cœnaculum, et triginta exterius ab imo usque ad summum. Interiora autem templi in suis superioribus ejusmodi latera non habebant, sicut sequentia manifestant. Bene ergo dicitur bis triginta tria, eo quod triginta tria essent ex parte una, et triginta tria ex parte altera. Adhuc autem de horum laterum descriptione addit, cum dicit: *Et erant eminentia quæ ingrederentur per parietem domus in lateribus per circuitum ut continerent, et non attingerent parietem templi.*

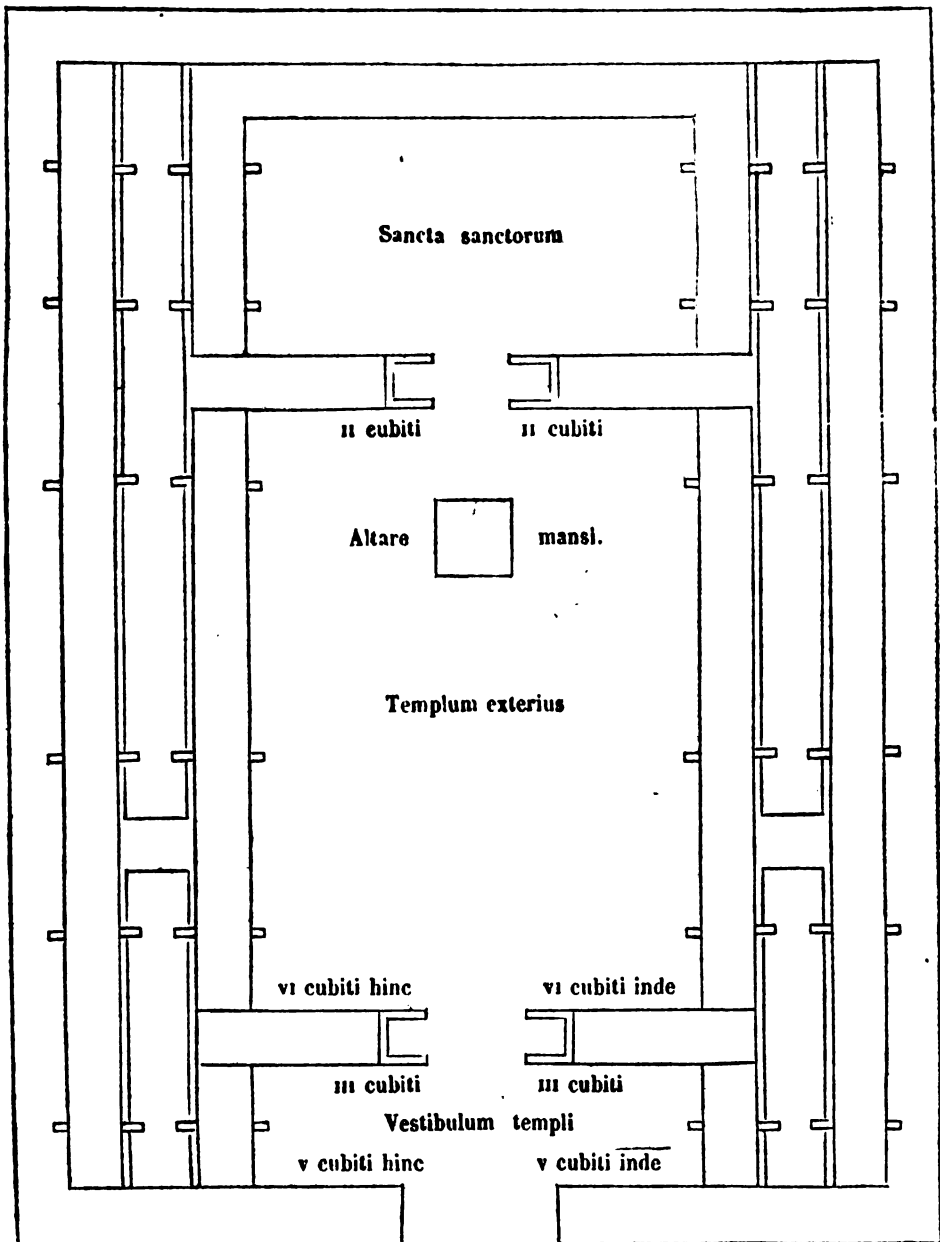
Trabes itaque de parietibus præminebant, et latera supportabant; sed idcirco tabulata quæ super ipsas fundata erant non usquequaque usque ad parietem pertingebant, ut videlicet visum admitterent; et intuentium obtutus ab imis usque ad superiora libere percurreret, et totum sub uno aspectu comprehendens de toto judicare potuisset. Sequitur:

Et platea erat in rotundum ascendens sursum per coeleam, et in cœnaculum templi deferebat per gyrum. Idcirco satius erat templum in superioribus, et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium. Hujusmodi viam gradibus ascendentem, et se in gyrum flectentem videmus quotidie in ascensionibus turrium, vel ejusmodi sublimium ædificiorum. Quod autem ait, idcirco latius erat templum in superioribus, manifeste determinat, quod descripta latera usque ad cœnaculorum suprema non usquequaque pertingebant, vel in superioribus templi omnino non erant, et idcirco, templi amplitudo ibi latior erat, ubi ejusmodi obstacula inter parietes nulla habebat. Quod autem dicitur, et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium, videtur ostendere templum hoc duo cœnacula habere, et ipsum in tres mansiones dividere. In eo autem quod dicitur medium, intelligimus primum cœnaculum, eo quod ipsum primum cœnaculum esset medium trium mansionum. Superius latitudinem laterum descriperat in eo quod dicebat: *Et latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.* Nunc autem eorum altitudinem describit in eo quod hic adjungit: *Et vidi in domo altitudinem, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio.* Non dicit sex cubitorum et palmo, cum tamen mensuram calami præmiserit. Unde et ex hoc item loco notare possumus quod superius de calami mensura jam diximus, et vidi, inquit. Sed ubi ea vidit? In domo. Quemadmodum autem vidi altitudinem per circuitum fundata latera; ergo in domo erant, et secundum altitudinem domus alia supra alia fundata erant. Sequitur:

Et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum. Videtur mihi locus idem designari in his verbis qui postea dicitur locus orationis. Erat itaque quinque cubitorum latitudinis quasi quoddam appendicium juxta parietem primi, et infimi lateris factum, ut illic orationis gratia convenirent qui templum ingredi vel non possent, vel non auderent. Mensus est itaque quinque cubitorum latitudinem primo lateri a fine usque ad finem per omnem ejus parietem forinsecus adhærentem. Sequitur: *Et interior domus in lateribus domus.* Hoc idcirco dicitur ne circa interiorem domum latera deesse putarentur, et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique. De his gazophylaciis nihil adhuc dixit, sed quibusdam de loco orationis interpositis, statim eorum descriptionem adnectit. *Et ostium, inquit, lateris ad orationem, ostium unum ad viam Aquilonis, et ostium unum ad viam australem, et latitudinem loci ad ora-*

tionem *quinque cubitorum in circuitu*. Ecce de loco orationis repetit, ut addat. Nam superius ipsum locum, nec locum orationis dixerat, nec quod in circuitu, hoc est per tria latera templum ambiebat. Congregemus modo in unum quæ de templi mensura audivimus, et prius de ejus latitudine videamus. Primo loco ipsum templum intra parietes, imo intra latera viginti cubitos latitudinis tenuit. Latera autem interiora hinc inde quatuor cubitorum, et parietes sex cubitorum latitudinis habuit. Horum summa in quadraginta surgit. Latera autem exteriora habuerunt similiter utrinque quatuor cubitos latitudinis, quinque vero utrobique habuit locus orationis. Quæ omnia si in unum colligis, procul dubio quinquaginta octo invenis. Remanet

A ergo utrinque via cubiti unus inter templum et gazophylacia, quæ contra viginti cubitos atrii interioris esse superius legimus. Hæc autem via sub ejectione tecti quæ locum orationis operuit esse potuit, et tunc frons templi sexaginta cubitos implevit. Longitudo autem templi centum cubitorum fuisse legitur, sicut in consequentibus exprimitur, et ex præcedentibus colligitur. Nam quadraginta cubitos longitudinis intra parietes habuit ipsum templum, viginti vero sanctum sanctorum, undecim autem latitudinis templi vestibulum. Quatuor autem parietes viginti quatuor cubitos tenere, et locus orationis cubitos quinque. Hæc omnia, si in unum redigis, centenarii summam implebis.

CAPUT XVII.

Descriptio ædificiorum quæ templo adiacebant.

Nunc autem de gozophylaciis illis dicendum videtur, de quibus dicitur :

Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique (Ezech. xli).

Docuimus autem longe superius de his gazophylaciis, quæ circa templum jacebant, quomodo ab invicem viginti cubitis distabant. Sed quia ædificium separatum, ut superius monstratum est, centum cubitis se inter aquilonarem et australem domum extendebat, et spatium viginti cubitorum adhuc utrinque interferebat, patet quod inter aquilonarem et australem domum centum quadraginta cubiti secundum planum erant, unde constat inter templum et utramque domum hunc inde quadraginta cubitos fuisse : nam cæteros sexaginta monstratum est templi latitudinem tenere.

Quomodo autem poterit quadraginta cubitorum spatium capere illud, de quo superius dictum est, quinquaginta cubitorum latitudinis atrium? Sed plane quod secundum planum locus non habuit, ei ex tumore montis accrevit. Si igitur intelligimus illud atrium quadraginta cubitos secundum planum habere, et quinquaginta in superficie, videbimus montis devexitatem in hoc loco, et in supradictis atriis eadem sibi proportionem respondere. Nam eadem proportionem se habent centum ad octoginta, et quinquaginta ad quadraginta.

Post descriptionem templi adjungitur descriptio ædificii separati, et ædificium quod erat separatum versumque ad viam respicientem ad mare latitudinis septuaginta cubitorum. Paries autem ædificii quinque cubitorum latitudinis per circuitum, et longitudo nonaginta cubitorum. Ista omnia, ut arbitrator, satis ex superioribus patent, et idcirco alia expositione non indigent.

Mare autem hic dicit illud quod longe post vocat magnum quod erat ab Occidente : nam aliud erat ab Oriente, quod vocat orientale.

Postquam autem dixerat hoc ædificium versum ad mare, statim infert de ejus latitudine, ut ex eo ipso innueret, secundum quam dimensionem ad mare versum esset.

Notandum autem quod quia templum ædificium separatum, atrium adjunctum, tam aquilonare quam australe ædificium unius longitudinis erant, omnium longitudinem sub una continuatione commemorat :

Et mensus est, inquit, domus (id est templi) longitudinem centum cubitorum, et quod separatum erat ædificium, et parietes ejus longitudinis centum cubitorum.

Latitudo ante faciem domus, et ejus quod erat separatum contra Orientem centum cubitorum.

Et mensus est longitudinem ædificii contra faciem ejus quod erat separatum ad dorsum ethecas ex utraque parte centum cubitorum.

A Notandum sane quod latitudo illa centum cubitorum, quam metitur ante faciem domus, id est templi, possit dici latitudo, et longitudo, sed diversis respectibus. Si enim totum illud atrium consideres in quo templum situm fuit inter aquilonarem et australem domum, ab Austro in Aquilonem centum quadraginta cubitorum longitudinis erit, et centum cubitorum latitudinis contra Orientem, quemadmodum hic dicit. Si autem non totum attendas, sed unam quamlibet a quovis templi latere partem, erit, ut in sequentibus legitur, longitudinis centum cubitorum, et latitudinis quinquaginta cubitorum.

Sub sequenti autem sententia situm ædificiorum determinat. Nam ædificium superius descriptum ad dorsum templi separatum erat, et contra faciem suam hinc inde ex utraque parte templi quoddam ædificium habebat.

Et mensus est, inquit, longitudinem ædificii contra faciem ejus quod erat separatum ad dorsum ethecas ex utraque parte centum cubitorum.

Vides certe quod ex utraque parte ædificium fuit, et utrumque ethecas habuit, et eo ipso quo ethecas mensus fuit, etiam donorum mensuras accepit.

Ante solaria quædam intelligimus esse istas ethecas, quas, ut Hieronymus in his verbis testatur, Romæ vocant solaria de cœnaculorum parietibus eminentia, quæ nonnulli Græcorum exedras vocant.

Recapitulatio cum additione videtur esse quod sequitur :

C *Et templum interius, et vestibula atrii, limina et fenestras obliquas, ethecas in circuitu per tres partes contra uniuscujusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu.*

Patet autem cur templum interius esse dixerit, quia inter prædicta ædificia medium locum tenuit. Vestibula atrii nominat, quia atrio adiacebant.

Superius autem designaverat ethecas ex utraque parte, hic autem dicit per tres partes esse, unde constat ædificium etiam separatum ethecas habuisse. Qua ex re convincimus eandem in tribus similitudinem esse tam in qualitate quam in quantitate. Ethecæ autem, ut dicitur, contra limen uniuscujusque erant, quia de ipsis cœnaculis extrinsecus prodeminebant. Ne enim altiores vel demissiores ipsis cœnaculis putarentur, per limina solariorum situs antesolariorum exprimuntur.

Stratum lignorum per gyrum dicit tabulatum quo ethecarum inferiora sternebantur, quæ tres templi partes, ut dictum est, cingere videbantur :

Terra autem, inquit, usque ad fenestras erat.

Unde convinci potest quanta devexitas montis fuerit, quandoquidem parietes ædificiorum quæ ex parte templi erant, terram usque ad fenestras habebant.

Quod autem dicit cherubin, et palmas usque ad interiorum domum, hoc sanctum sanctorum fuisse, videtur determinare velle interius sanctuarium ejusmodi calcaturas non habere. Erant itaque, ut dicitur

tur, usque ad interiorem domum, in exteriori videlicet templo, et forinsecus, id est in vestibulo quod eadem consideratione videtur dici posse forinsecus, qua domus interior dicitur intrinsecus. Erant, inquam, in templo et in vestibulo per omnem parietem in circuitu non solum interius, sed etiam extrinsecus fabricata ad mensuram et cherubin, et palmæ.

Sequitur :

Et palma inter cherub et cherub, duasque facies habebat cherub.

Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, et faciem leonis juxta palmam ex alia parte expressam per omnem domum in circuitu.

De terra usque ad superiora portæ cherubin, et palmæ cælatæ erant in pariete templi.

Limen quadrangulum, et facies sanctuarii aspectus contra aspectum altaris lignei.

Hæc omnia per se, ut arbitror, patent, et nostra expositione non indigent.

Ultima autem sententia situm altaris interioris exprimit, eo quod in medio templi contra portam sanctuarii positum fuerit. Hoc erat altare incensi. Nam illud de quo superius breviter tetigit, et de quo in sequentibus latius agit, erat altare holocausti.

Sequentibus autem verbis videtur exprimere non tantummodo modum quantitatis, sed etiam facturam operis

Ait itaque :

Trium cubitorum altitudo, et longitudo ejus duorum cubitorum.

Hæc ad quantitatem, sequentia referuntur ad qualitatem :

Et anguli ejus, et longitudo ejus, et parietes ejus lignei.

Fortè idcirco de latitudine tacuit, quod longitudo et latitudo eadem fuerit, et in utramlibet partem longitudo, sicut et in utramlibet latitudo dici potuit. Videtur autem quatuor ligna per quatuor angulos erecta habere secundum altitudinem, quibus alia quatuor copulabantur tam superius quam inferius, directa secundum longitudinem et latitudinem, quibus tabulæ affigebantur, et conjungebantur in unam compagem. Angulos itaque vocat, eo quod angulos tenerent ligna illa, quæ in angulis erigebantur. Longitudinem vero nominat ligna illa quæ altaris longitudinem metiebantur.

Parietes autem dicit juncturam tabularum quibus earum hiatus texebatur.

Sequitur :

Et locutus est ad me hæc est mensa coram Domino.

Et post hæc additur descriptio ostiorum tam templi quam sanctuarii :

Et duo ostia erant in templo, et in sanctuario.

Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola quæ in se invicem plicabantur. Bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum.

Puto ex hoc loco manifestum esse, quod idem nomen ponitur in diversa acceptione. Alioquin quomodo stabit, quod dicit : Bina ostia erant ex utraque parte ostiorum ? Quod igitur prius dicit ostia, referendum est ad fabricam quæ erat ex ligno. Quod postea dicit ostiorum, referendum est ad aditum, qui patebat in muro. Murus autem sex cubitorum spissitudinis erat, et ipsa ejus spissitudo tam in templo quam in sanctuario duo ostia tenebat. Nam unum erat in muro ex parte interiori et alterum ab exteriori. Pendebat autem ex his duobus ostiis unum a dextris et alterum a sinistris, juxta quem modum per omnia erat et in templo Salomonis.

Hoc est quod ibi dicitur : « Et duo ostia de lignis abiegnis intrinsecus, utrumque autem ostium erat in gemina divisum (III Reg. vi, 34), » hoc est quod superius dixerat : Latera quinque cubitorum. Quod ibi dicit latera, hic dicit ostiola. Hæc latera ferreis nexibus copulabantur, et cum portæ aperirentur invicem plicabantur. Quemadmodum et hic dicitur, et ibi dictum est, quod se invicem tenendo aperiebantur. Idcirco autem unum ostium in duo dividebatur, et invicem plicabatur, ne muri latitudinem excederet dum aperiretur.

Et cælatæ erant in ipsis ostiis templi cherubin, et sculptura palmarum sicut in parietibus quoque expressa erant.

Ista omnia per se satis patent.

Recte autem subjungitur :

Quamobrem erant grossiora ligna in vestibuli fronte forinsecus super quæ fenestræ obliquæ.

Ibi namque grossiora ligna esse res exigebat, ubi ornatus causa digniores et excellentes cælaturas esse oportebat. Datur autem intelligi ex his verbis, parietes opertos esse lignis quemadmodum in templo Salomonis.

Sequitur :

Et similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli secundum latera domus, latitudinemque parietum.

Patent ista :

Et eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, et introduxit in gazophylacium, quod erat contra separatam ædificium.

De vestibuli fronte templi constat eum novissimo loco egisse, de quo loco videtur modo per aquilonarem portam atrii interioris in descriptum gazophylacium transire. Rectè sane. Nam hoc utique gazophylacium ad prædictam decem cubitorum latitudinis deambulationem faciem habebat, quæ ab eo loco incipiebat ubi staret porticus porticui aquilonaris domus.

Juncta erat, et ubi, ut ex hoc loco colligitur, in latere videlicet triplicis porticus aditus ad illud gazophylacium patebat :

Et induxit me, inquit, in gazophylacium quod erat contra separatum ædificium, et contra ædem vergentem ad Aquilonem.

In facie longitudinis centum cubitos ostii Aquilonis et latitudinis quinquaginta cubitos.

Contra viginti cubitos atrii interioris, et contra pavementum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici.

Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis ad interiora respiciens viæ cubiti unius, et ostia eorum ad Aquilonem.

Horum omnium descriptionem superius tam diligenter exposuimus, ut nesciamus utrum aliquid (nisi forte pro litteræ expositione) ad prædicta addere debeamus. Ostium Aquilonis dicit illud ostium templi de quo superius dixerat, et ostium lateris ad orationem. Ostium unum ad Aquilonem. Nondum sane, quia quod prius quasi singulariter posuit, postea pluraliter designavit. Et induxit me, inquit, in gazophylacium, et in sequentibus, et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis ad interiora respiciens viæ cubiti unius. Quod autem sequitur : .Et ostia earum ad Aquilonem, si earum ibi legitur, referendum est ad porticus; si vero eorum, referendum est ad gazophylacia. Nam utrobique poterit esse sententia vera.

Sequitur :

Ubi erant gazophylacia in superioribus humillora.

Quia supportabant porticus quæ ex illis eminebant de inferioribus et de mediis ædificii. Præmissa descriptione deambulationis, bene additur ubi erant gazophylacia; nam juxta deambulationem erant, et ei ab Aquilone adhærebant.

Illud quoque notandum, quia pluraliter porticus dicit, quod prius porticum dixit. Sane ut his verbis facile perpenditur, tam domus quam ejus porticus in triplicem mansionem distinguebatur. Si enim ædificium habebat inferiora et media, habebat utique et suprema. Medium namque non dicitur nisi ad duo extrema. Habebat itaque domus sicut et sua porticus gazophylacia in imo, cœnaculum unum in medio, et cœnaculum aliud in summo. Habebat et porticus gazophylacia in inferioribus contra gazophylacia domus, quæ porticus supportabant. Erant namque porticus in horum superioribus, una contra cœnaculum primum, et alia contra cœnaculum secundum, quæ a gazophylaciis supportabantur. Inferior porticus de interioribus ædificii eminebat, quia supra gazophylacia sita erat, quæ inferioribus ædificiis respondebant. Superior porticus de mediis ædificii eminebat, quia supra primam porticum sita erat, quæ mediis ædificii respondebat. Illud nunc quale sit consideremus, quod gazophylacia dicuntur esse humillora in superioribus. Sane si arduitatem montis circa hunc locum secundum

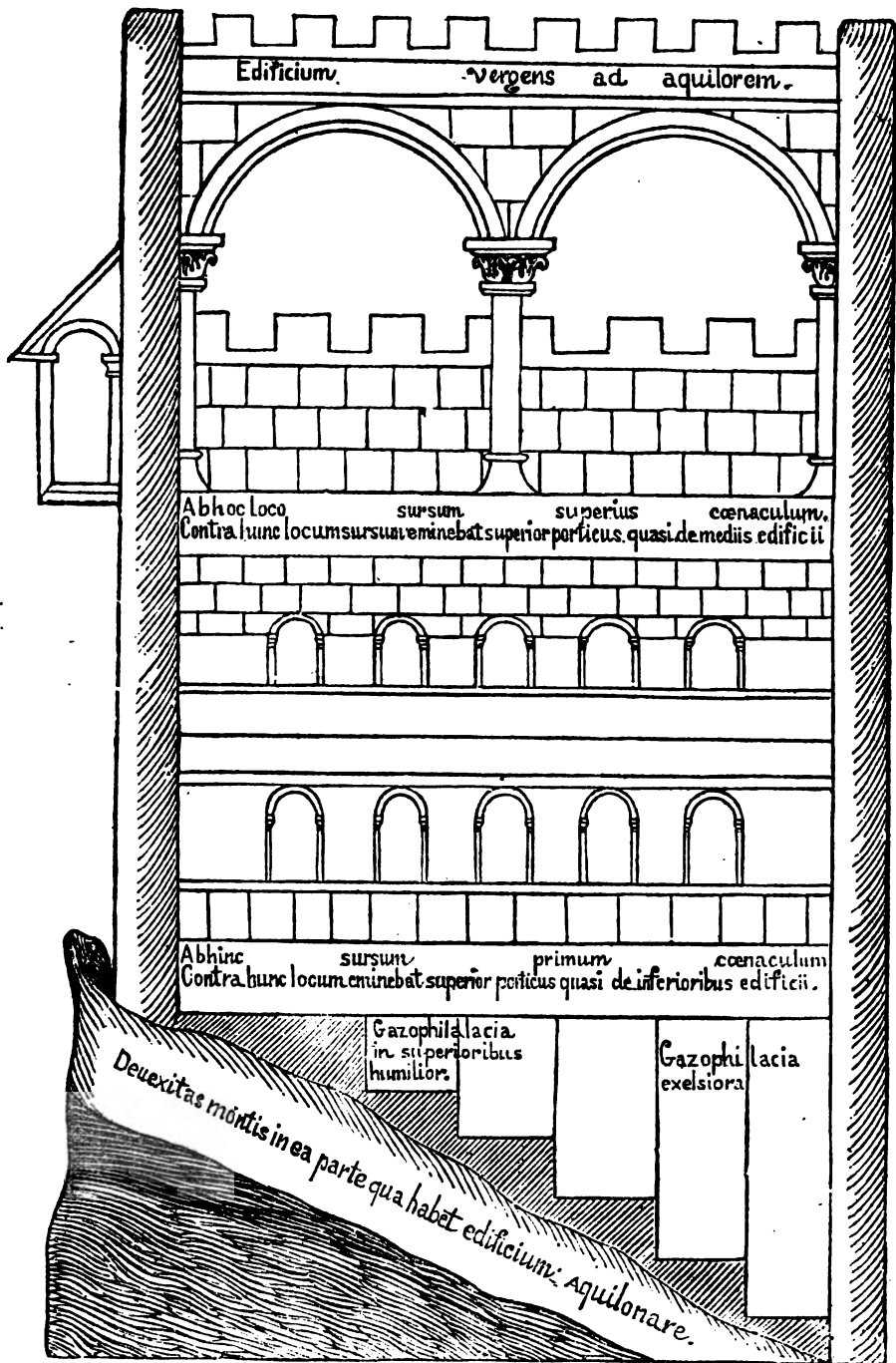
A priorem modum æstimemus, terram in uno ædificii latere ex parte templi sexaginta cubitis excelsiorem, quam in alio latere inveniemus. Sed quis nesciat, ratione id exigente, pavimenta ædificiorum in æqualem quamdam superficiem sternere oportere? Ne ergo putaremus terram ab una parte sexaginta cubitis cavatam fuisse, dicit Scriptura gazophylacia in superioribus humillora esse, ut intelligamus unum gazophylacium divisum in plura, et singula habere pavimenta, in seipsis quidem æqualia, sed alia aliis eminentiora, et secundum ascensum montis graduum more alia supra alia elevata. Ubi ergo pavimenta elevatiora, ibi gazophylacia erant humillora, id est minus altitudinis habentia, hoc idem intelligimus de gazophylaciis illis quæ erant sub porticibus. Hoc idem de divisione illa sex porticum quas in septem portiones secundum latitudinem, montisque ascensum distinximus. Hoc idem de gazophylaciis, quæ circa pavimenta erant sentimus. Idcirco autem hæ distinctiones erant utique longæ, sed parum latæ. Nam gazophylacia eadem leguntur quinquaginta cubitorum longitudinis fuisse, quæ tamen non plus quam novem cubitorum latitudinis videntur habere. Hæ tamen gazophylaciorum divisiones non tam videntur parietibus interseptæ, quam columnis distinctæ, ita tamen ut has columnas (quemadmodum in claustris fieri solet) nonnullis altitudinis murus supportaret, qui pavimentorum elevationes susciperet, elevationumque degradationes dispararet. In hoc itaque gazophylacia exterioris atrii ab istis gazophylaciis discrepabant, quod illa columnas habebant, in his vero nullæ erant.

Tristega enim, inquit, erant et columnas non habebant, sicut erant columnæ ariorum.

Bene autem de his porticibus additur, propterea eminebant. Quoniam supportabantur a gazophylaciis, idcirco eminebant, et subditur quidem quomodo, vel quantum eminebant a terra.

Eminebant, inquit, de inferioribus, et de mediis ædificii a terra cubitis quinquaginta.

Si ista porticum supereminentia a terra sursum quinquaginta et quinquaginta cubitis distinguitur, tota altitudo domus centum quinquaginta cubitos habere videtur. Inferior autem porticus non ubique a terra quinquaginta cubitis eminebat, sed in eo latere ubi terra dimissior erat. Sed quia secundum prædictam rationem terra in uno latere domus ex parte templi elevatior erat cubitis sexaginta, et primum cœnaculum domus secundum descriptionem porticus eminebat, ex parte alia tantummodo cubitis quinquaginta videtur terra decem cubitis exteriùs eminere ex parte templi supra pavementum primi cœnaculi. Quod igitur superius legimus, quia terra usque ad fenestras erat : de fenestris primi cœnaculi intelligere debemus, ita ut quibusdam gradibus ejus ostia descenderetur, quemadmodum in cellariis videmus. Ethecas autem contra superius cœnaculum esse perpendimus.

Sed quoniam gazophylacia quæ sub porticibus B erant cum eis ipsis domni adhærebant, ab interiori parte parietem unum cum ipsa domo communem habebant; qui quidem gazophylaciis porticum tanto longior erat, quanto longitudinem illorum latitudo domus superabat. Per exteriorem ergo parietem qui atrio exteriori adhærebat, longitudo gazophylaciorum exprimitur, cum adiungitur: *Et peribolus exterior secundum gazophylacia quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia longitudo ejus quinquaginta cubitorum.*

Notandum sane quod non dicit porticum ipsam

quinquaginta cubitos longitudinis habere, sed peribolum ejus exteriorem, id est parietem illum quem ad exteriora habebat quinquaginta cubitorum longitudinis fuisse, ne putetur hæc mensura intra parietes, quemadmodum in superioribus porticibus sumpta fuisse. Patet ergo, quod superius jam diximus, quia unum parietem cum domo communem habebat, ita ut utriusque mensuræ annumerari debeat, ut constet de hujus porticus gazophylaciis, quod illis gazophylaciis legitur quæ ad horum similitudinem describuntur. *Secundum longitudinem eorum, inquit, sic et latitudo eorum.* Generalis autem

sententia esse videtur quæ subinfertur, cum dicitur: **A** Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris quinquaginta cubitorum. Cum enim dicatur, non eorum, sed gazophylaciorum, non videtur ad prædicta relatio facta, sed generalis sententia prolata, ut omnium gazophylaciorum exterioris atrii intelligatur longitudo una.

CAPUT XVIII.

De cæteris quæ restant usque ad finem descriptionis.

Post descriptionem gazophylacii quod erat contra viginti cubitos atrii interioris, et contra pavementum atrii exterioris, et post descriptionem porticus tam pavimento quam triplici porticui adhærentis, vide quam miranda ratione repetit quod longe superius dixit. *Et longitudo, inquit, ante faciem templi centum cubitorum.* Nonne hoc idem expressit, quando atrii interioris tam longitudinem quam latitudinem definivit? Sed intellexit propheta secundum prædictorum descriptionem consequens esse, longitudinem ante templum centum cubitos, secundum planum habere non posse. Sed idem iterum repetendo per inculcationem admonuit quod absque dubio aliquo modo habuit quod secundum plani considerationem omnino habere non potuit. Sequitur:

Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori in latitudine periboli atrii, quod erat contra viam orientalem in facie ædificii separati. Quæ sint gazophylacia ante gazophylacia ista, et quis sit introitus subter ista et super illa, id est inter utraque gazophylacia superius jam diximus, et eadem replicare vitamus; atrium autem de quo hic commemorat, non solum in facie ædificii separati, sed etiam in facie aquilonaris domus, et ex majori parte erat. Sed quia ædificium separatum ab eo longius distabat, de eo maxime dicitur de quo minus videbatur. Descriptis gazophylaciis, quæ sub porticibus aquilonaris domus in via Aquilonis erant, quorum similitudinem illa quæ sub porticibus separati ædificii fuerant per omnia tenebant, compendiose satis eorum descriptionem ex similitudinis adjunctione subtulit, cum dicit: *Et erant ante ædificium gazophylacia, et via ante faciem eorum juxta similitudinem gazophylaciorum quæ erant in via Aquilonis.* Si ista gazophylacia per omnia eorum similitudinem habebant quæ in via Aquilonis ante aquilonarem domum erant, ergo porticus supportabant quæ de illis eminebant de inferioribus, et de mediis ædificii. Similiter in cæteris unam in utrisque similitudinem intelligimus, sicut superius docuimus, et eadem replicare non debemus. Unum quod superius præterisse videbatur, latitudinem videlicet eorum, hoc loco determinare videtur, et tam istorum quam illorum mensuram uno sermone complectitur, cum dicitur: *Secundum longitudinem eorum, sic et latitudo eorum.*

Completa descriptione omnium ædificiorum quæ ad Aquilonem erant, eorum quæ ad Austrum consistebant brevi sententia comprehendit, cum dicit:

Et omnis introitus eorum, et similitudines, et ostia eorum secundum ostia gazophylaciorum, quæ erant in via respiciente ad Notum. Ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem ingredientibus. Quidquid de gazophylacio quod erat contra viginti cubitos atrii interioris diximus, quidquid de æde vergente ad Aquilonem, vel ejus porticibus, quidquid de ambulatione, vel de introitu superius docuimus, totum de his quæ ad austrum erant secundum situs sui modum intelligere debemus, ut sit in istis et illis introitus secundum introitum, et similitudines secundum similitudines, et ostia secundum ostia, ut sit in omnibus per omnia utrobique similitudo una. Vide tamen quam argute unum nominatim expressit, de quo maxime dubitari potuit. Forte enim aliquis difficile crederet quod ædificium separatum deo vestibula haberet, ne duo habendo aliarum in hoc ædium formam excederet, quod in cæteris omnibus eadem cum eis similitudinem tenuisset. Ait ergo: *Ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum.* Si via erat ante vestibulum separatum ex parte una, erit procul dubio, et via, et vestibulum ex parte altera, ut utrobique sit similitudo una. Illud autem palam est, quod caput viæ illius ad Orientem respiciebat, quæ ab atrio exteriori juxta porticum aquilonaris ædificii incipiebat. Manifesta autem sunt cætera quæ sequuntur, usque ad eum locum, ubi dicitur: *Cumque complexisset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ quæ respiciebat ad viam orientalem, et mensus est eam undique per circuitum.* Domum interiorem dicit templum quod inter cætera ædificia locum tenebat medium. Quod dicit, mensus est eam, intelligendum est aut eam interiorem domum, aut eam viam, aut eam portam. Sed quomodo mensuras domus interioris compleverat, si adhuc eam metiri oportebat? Sed quod murum dividenter inter sanctuarium, et vulgi locum hoc loco metiatur, manifestissime determinatur. Portam itaque orientalis viæ exteriorem undique in eo mensurabat, quod muri ipsius hinc inde mensuras capiebat. Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensuræ quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum. Et mensus est contra ventum aquilonarem quingentos calamos in calamo mensuræ per gyrum. Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum, et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensuræ. Per quatuor ventos mensus est illud. Quid sit autem illud, uti jam dictum est, cujus mensuram accepit sub juncta determinatione ostendit, cum dicit: *Murum ejus, inquit, undique per circuitum longitudinem quingentorum cubitorum, et latitudinem quingentorum cubitorum dividenter inter sanctuarium, et vulgi locum.* Conturbat fortassis aliquem, quod idem murus quingentos calamos et quingentos cubitos dicitur habere, cum calamus superius legatur sex.

cubitorum fuisse. Sed diversitatem calamorum intelligere nil obstat, cum manifesta prophetæ sententia in hoc ipsum nos cogat. Sed si iste Scripturæ locus pro diversitate calamorum ad sui testimonium minus sufficere videtur, videamus quid in sequentibus dicitur, ubi post pauca altaris mensura describitur : *Iste autem, inquit, mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum et palmum.* Quis est iste cubitus verissimus, in quo erat cubitus et palmus ? Aut hoc de instrumento, id est calamo, dicitur, per quod mensuratur, aut de mensura quæ instrumento sumitur. Nam perticam quidem dicimus, et illud quo mensuramus et mensuram quam accipimus. Sic palmus, sic cubitus, sic sextarius dicitur, et mensura qua mensuratur, et mensura quæ mensuratur. Si itaque hoc loco cubitum non instrumentum, sed mensuratum accipimus, quomodo erit cubitus verissimus ubi erat cubitus et palmus, hoc est plus quam cubitus ? Si autem per cubitum intelligimus instrumentum, hoc est calamum, in hoc dicimus ipsum verissimum, quia habebat cubitum quo metiretur, et palmum unde intermetiendum teneretur. Potuit autem (quod et ipse credo) in sex cubitorum calamo ex ea parte qua supererat palmus, unus cubitus cum eodem palmo esse segregatus, atque aliquo signo determinatus, in quo sane metiri oportebat, quod infra pleni calami mensuram remanebat. Sicut igitur pars panis dicitur panis, et pars domus dicitur domus, sic pars calami potuit dici calamus. Octoginta autem, et tres calami cum triente de majoribus complent quingentos de minoribus. Forte ergo ut inimicitias vitaret, imo absque dubio certi causa mysterii, ut plenam mysticumque numerum exprimeret, minores hoc loco calamos posuit et quod mystice docere oportuit, mystico numero expressit.

CAPUT XIX.

De descriptione altaris holocausti.

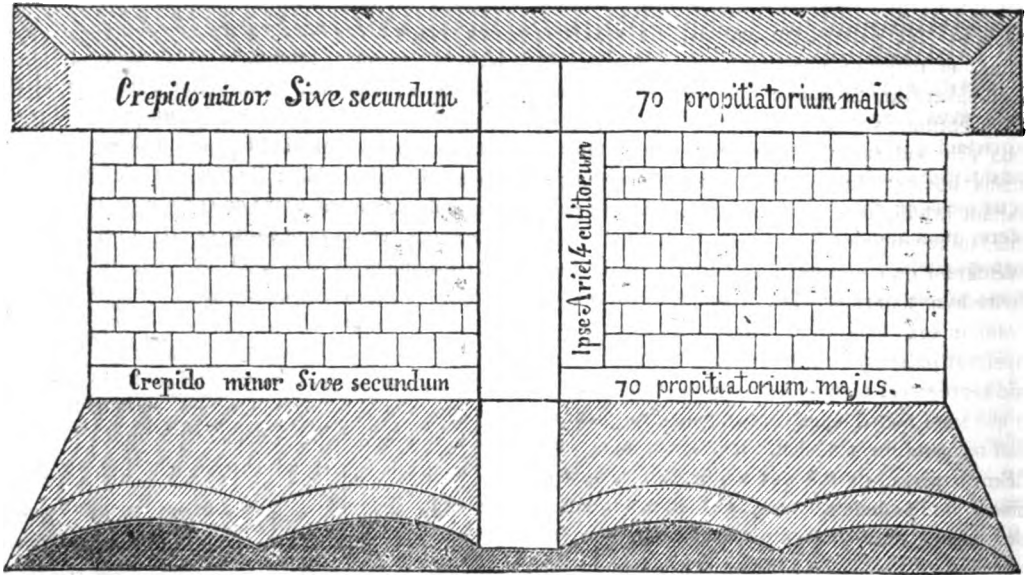
Restat adhuc de altari dicere, et ejus descriptionem explanare. *Iste autem, inquit, mensuræ altaris in cubito verissimo qui habebat cubitum et palmum.* (Ezech. XLIII). De hoc cubito jam superius docuimus et eadem replicare non debemus. In sinu ejus erat cubitus, et cubitus in latitudine, et definitio usque ad labium ejus in circuitu palmi unius. Ut totius altaris mensuram breviter perstringam, erat quinque cubitorum altitudinis, et habebat usque ad extremum quarti cubiti duodecim cubitos tam longitudinis quam latitudinis. A quarto vero cubito sursum habebat ejectionem quamdam unius cubiti in omnem partem, ita ut in supremis ejus contra quintum cubitum esset altare quatuordecim cubitorum longitudinis, et quatuordecim latitudinis. Habebat ergo ejectionem illam cubitum unum altitudinis, et cubitum unum latitudinis, in omnem partem extra mensuram altaris, ut de eo intelligi possit quod dicit, in sinu ejus erat cubitus, et cubitus in latitudine. Hujus autem supremi cubiti superiorem medietatem corona altaris tenebat, reliqua medietas

A sub corona erat. Habebat autem corona ipsa unum palmum spissitudinis. Unde est illud : *Et definitio usque ad labium ejus in circuitu palmi unius.* Hoc loco definitio idem est quod terminatio. Erat itaque suprema extremitas altaris, vel coronæ, ubi altare terminabatur, vel fiebat palmi unius scilicet spissitudinis. Erat autem adhuc circa eandem coronæ extremitatem alia quædam parva ejectionem circumquaque dependens, quam et labium vocat. Unde et dicit : *Et definitio usque ad labium ejus in circuitu palmi unius.* Vel rectius fortassis quoddam foramen, quod erat in medio altaris a summo usque in ima describitur in eo quod dicitur : *In sinu ejus erat cubitus et cubitus in latitudine.* Cætera autem quæ sequuntur secundum priorem sensum exponantur. Erat etiam sub ipso altari quædam fossa duorum cubitorum profunditatis, quæ cineres qui per illud foramen defluebant, excipiebat. Unde et addit : *Hæc quoque erat fossa altaris, et de sinu terre usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, et latitudo unius cubiti.* Profunditatem et latitudinem describit, et de longitudine tacet ; innuit tamen in eo quod duos cubitos ad crepidinem novissimam, id est ad basim altaris, terminari ostendit. Videtur itaque mihi longitudo ejus ab anteriori parte sub basi altaris incipere, et usque post tergum altaris se extendere, ita ut sanguinem qui ad basim fundebatur, excipere posset, et post tergum altaris quasi ad extrahendos influentes cineres pateret. Sequitur :

C *Et a crepidine majori usque ad crepidinem minorem quatuor cubiti, et latitudo unius cubiti.* Crepidinem possumus dicere præruptionem, vel præcisionem alicujus planitie, vel superficiei. Crepidinem igitur minorem vocat basim altaris quæ erat cubitorum duodecim ; crepidinem vero majorem vocat basim ejectionis supradictæ, quæ erat cubitorum quatuordecim. Erant itaque ab una usque ad aliam crepidinem quatuor cubiti, secundum ejus quod dictum est, Ariel altitudinem, et latitudo unius cubiti secundum ejectionis latitudinem. Bene autem cubitum unum seorsum, et cum determinatione posuit. Nam positio quatuor cubitorum in alium surrexit, situs vero unius cubiti se in latum deflexit, et in latum expandit. Sed a crepidine majori incipiens, cur cubitum unum prius non posuit, qui secundum hunc ordinem prius occurrit, nisi quod majorem numerum Latinorum more prius ponere voluit ? Ordinatus autem videretur posuisse, si sic voluisset dicere, et a crepidine minori usque ad crepidinem majorem quatuor cubiti, et latitudo unius cubiti. Hunc ordinem Septuaginta secuti sunt, qui sic ponunt : *A propitiatorio minori usque ad propitiarium majus, eosdem locos per propitiarium et propitiarium designantes, quos nos in crepidinibus intelligimus.* Et recte quidem satis hæc duo loca poterant propitiaria dici, quia in his duobus locis solebat sanguis ad expiationem et propitiationem poni, vel effundi : *Ipsæ autem Ariel quatuor*

cubitorum. Ariel dicit ipsum corpus altaris, quod quatuor cubitorum altitudinis, ut dictum est, erat, cui dicta illa superius ejectione supereminet. Quod ideo forsitan Ariel quod est *leo fortis* nominavit, quia leonis more populi victimas per illud jam dictum foramen devoravit et absorbit. Et ab Ariel sursum cornua quatuor, per quatuor videlicet angulos altaris. *Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis, quadrangulum æquis lateribus.* Hoc dictum est de corpore altaris, ut superius jam docuimus. *Et crepido qua-*

tuordecim cubitorum longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis ejus. Et de hoc item superius diximus, quod ejusmodi mensura erat circa superiora altaris. Et corona in circuitu ejus dimidii cubiti, scilicet altitudinis. Nam de spissitudine superius dictum est: *Et sinus ejus unius cubiti per circuitum.* Recole duas quas superius posuimus sententias; secundum primam erit quod modo dicitur superflua repetitio, secundum secundam erit ad altitudinem altaris complendam necessaria adjectio.

CAPUT XX.

Terræ promissionis descriptio sex divisio, et quæ portio debeat sacerdotibus, et quæ levitis.

De hoc sanctificato statim pauca adjungit quod sit Sanctificatum de terra longitudinem viginti quin-

sacerdotibus, et longe post in sequentibus. que millia, et latitudinem decem millia. San-
quasi diceret, erit
ctificatum erit in omni termino ejus per circui-
in omni prædicto sanctific. aliud sanctific. in quo
tum. Et erit ex omni parte sanctificatum quin-
erit sanctuar. et templum, ita ut ipsum possit recte
geutos per quingentos quadrifariam per cir-
dici sanctificatum sanctificati, quemadmodum
cuitum, et quinquaginta cubitis in suburbana
dici solet sanctum sanctorum.
 ejus per circuitum.

Quod dicit a mensura ista, non est referendum ad
proximum tantum, sed ad totum quod superioribus ver-
 Et a mensura ista mensurabis longitudinem vi-
 ginti quinque millium, et latitudinem decem mil-
 lium, est illud quod post paululum dicitur debere esse
 levitarum.

B *Palam est ex posterioribus quod templum erat in*
 Et in ipso erit templum, Sanctumque sanctorum.
 sorte sacerdotum. Quod igitur dicit in ipso, referen-
 dum est ad illud mensuratum de quo præmittitur, et
 a mensura ista. In medio namque ejus mensuræ
 erat templum. Sed subjuncta interpositio, et neutra-
 liter facta relatio facit litteram obscuram.

Duobus. istis subsequentibus versibus determinat
 Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris
 quorum debeant esse duæ illæ prædictæ mensuræ, et
 sanctuarii, qui accedunt ad ministerium.
In primo quidem de prima. Sanctificatum, inquit,
de terra erit sacerdotibus, ac si diceret: Illud quod
superius nominavi sanctificatum; illud, inquam, erit
 sacerdotibus.

C *Et erit eis locus in domos, et sanctuarium sancti-*
 Hæc est illa mensura quam secundo loco posuit,
 tatis, viginti quinque autem millia longitudinis, et
 ubi ait: *Mensurabis longitudinem viginti quinque*
 decem millia latitudinis erunt levitis, qui mini-
 millium, et latitudinem decem millium.
 strant domui.